

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Muusikaosakond
Muusikaõpetaja õppekava

Irina Maljonkina

**MUUSIKAALASE RÜHMATEGEVUSE MÕJU
1.-2. KLASSI ÕPILASTE SOTSIAALSETE OSKUSTE KUJUNDAMISEL**

Magistritöö

Juhendajad:
dotsent Maia Muldma

Kaitsmisele lubatud
(juhendaja allkiri)

Viljandi 2012

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
I TEOREETILISED ALUSED	6
1.1. Laste sotsiaalsed oskused	6
1.1.1. Sotsiaalsete oskuste mõiste ja liigid	6
1.1.2. Sotsiaalsed oskused 7.-8. aastastel lastel	8
1.1.3. Sotsiaalsed oskused 8.-9. aastastel lastel	9
1.2. Muusikaalaste tegevuste kaasmõju lapse sotsiaalsete oskuste arendamisel.....	9
1.2.1. Muusikaliste tegevuste liigid	11
1.2.2. Muusikaalane rühmatöö sotsiaalsete oskuste toetamisel	12
1.2.3. Loomingulisuse komponent muusikaalases rühmatöös	15
1.2.4. Õpilase-õpetaja koostöö vastastikune mõju sotsiaalsetele oskustele	20
II UURIMUSE METOODIKA	22
2.1. Uurimuse eesmärk ja meetodid.....	22
2.2. Valimi ja uurimuse läbiviimise protseduuri kirjeldus	23
III UURIMISANDMETE ANALÜÜS	25
3.1. Tunni vaatluste analüüs	25
3.2. Intervjuude analüüs	33
3.3. Uurimisandmete võrdlusanalüüs.....	35
KOKKUVÕTE	37
SUMMARY	40
KASUTATUD KIRJANDUS	42
LISAD.....	45
Lisa 1. Tunnivaatluse lehed	
Lisa 2. Intervjuu küsimused	

SISSEJUHATUS

2010. aastal ilmus uuendatud Põhikooli Riiklik Õppekava. Mille Kunstide/Muusika ainekava õppetegevuste eesmärgiks on pakutud kompetentse isiksuse arenguprotsessi organiseerimine koolihariduse vahendusel, mis soodustaks efektiivset ja funktsionaalset eksisteerimist ühiskonnas (Urbel, Raudsepp 2010, 4).

Kuna muusikatund on üldise koolihariduse üks osa, on ka siin vaja luua uue kvaliteediga õppesüsteemi koos innovaatiliste meetodite rakendamisega. Muusikalise kasvatuse eesmärk keskendub muusikalise mõtlemise, muusikaliste võimete, muusikalise maitse ja sotsiaalkultuuriliste väärtuste arendamisel. Muusika aitab kasvatada inimeses harmoonilist isiksust, mõjutades tema füsioloogiat ja intellektuaalset arengut (Urbel, Raudsepp 2010; Muldma 2007, 5).

Selleks, et muusikatund aitaks kaasa efektiivsele sotsiaalsele arengule, on vaja mitte ainult korrektsust tunni metoodilises ülesehituses vaid ka erinevate loominguliste eneseväljendusvõimaluste kasutamist (Pullerits 2004, 8).

Üks sellistest õppimisvõimalustest on rühmaülesannete rakendamine muusikatundides ja varieeritud lähenemine nende ülesannete kasutamisel.

Uurimistöö **probleemi** esitatakse töös uurimisküsimustena:

- Kuidas mõjutab rühmatöö lapse sotsiaalsete oskuste, teadmiste ja vilumuste arengut?
- Mil moel rühmatöö aitab lapsel kohaneda sotsiaalse keskkonnaga, kujundades samaaegselt tema isiksuse omadusi?

Lähtudes uuendatud õppekavas püstitatud eesmärkidest (Põhikooli õppekava 2010), peab muusikatund sisaldama endas järgnevaid muusikalisi tegevusi: laulmist, pillimängu, omaloomingut, muusikalist liikumist, muusikalist kirjaoskust, muusika kuulamist,

muusikalugu ja õppekäike. Üldmainitud tegevus puudutab kõiki kooliastmeid. Kuna käesoleva magistritöö eesmärk puudutab ainult I kooliastet, siis lähtutakse ka just seda vanuseastet puudutavatest nõuetest.

Vastavalt õppekavas määratud nõudmistest toimub I kooliastme õppetegevus laulmise, muusikalis-rütmilise liikumise, muusikainstrumentidel mängimise ja muusika kuulamise põhjal. Laulurepertuaari valiku määramisel arvestatakse muusikalist kirjaoskust. Nii toimub uute teadmiste ja oskuste omandamisprotsess loomulikul teel, see tähendab muusikalise tegevuse vahendusel. Iga uus õppeprotsessist osa lähtub ja toetub eelmisele, sidudes kõiki muusikaosasid ühtsel eesmärgil üldisesse süsteemi (Hennessey 1995, 18; Tiks, Trubatšova 2010, 276).

Viimaste aastate jooksul on üldhariduskooli süsteemis muutunud muusikaõpetus tunduvalt olulisemaks. Võrdselt teiste ainetega on ilmunud muusikaõpetust toetavad õppekomplektid (õpik, töövihik, muusikavalik – CD). Riikliku õppekava läbivaatamise ja uue programmi kinnitamise põhjuseks oli eelneva kava mittevastavus uutele eluliselt tähtsatele nõudmistele, mida tõendavad sellel teemal kirjutatud metoodilised juhendid muusikaõpetajatele, näiteks: "Muusikadidaktika I kooliastmel" (Muldma 2007), "Muusikaline draama algõpetus – kontseptsioon ja rakendusvõimalusi lähtuvalt C. Orffi süsteemist" (Pullerits 2004), teadus-pedagoogilised artiklid (Muldma 2008; Muldma, Kiilu 2009; Muldma 2010; Urbel, Raudsepp 2010 jt.).

Valitud teema **aktuaalsus** seisneb selles, et iga laps ühiskonna liikmena vajab teatud teadmiste, oskuste ja vilumuste süsteemi omandamist, mis aitaks kaasa tema edasisele edukale hakkamasaamisele ühiskonnas.

Käesoleva magistritöö **eesmärgiks** on selgitada välja muusikaalase rühmategevuse mõju 1.–2. klassi õpilaste sotsiaalsete oskuste kujundamisel ja arendamisel.

Uurimismeetoditeks on valitud rühmatunni vaatlus ja õpetajate intervjuueerimine.

Käesolev töö **koosneb**: sissejuhatausest, kolmest põhiosast, kokkuvõttest, viiteallikatest ja lisadest. Esimeses osas antakse ülevaade üldistest teoreetilistest alustest, kus käsitletakse muusikalisi rühmategevuse liike ja nende võimalikust mõjust 7.-9. aastaste laste sotsiaalsete oskuste, teadmiste ja vilumuste kujundamisel, samuti õpetaja ja õpilase vaheliste koostööpõhimõtetest, mis aitavad kaasa lapse edasisele sotsiaalsele arengule. Teises osas on

kirjeldatud uurimuse metoodikat – meetodeid, valimit ja uurimuse läbiviimise protseduuri. Kolmas osa sisaldab tunni vaatluste ja intervjuudest saadud andmete analüüsi.

I. TEOREETILISED ALUSED

1.1. Laste sotsiaalsed oskused

Iga inimene kuulub teatud sotsiaalsesse gruppi, olgu siis kas perekonda või mõnda muusse rühma, tänu millele omab sotsiaalset, isiklikku arengut, suhteid ja mõjujõudu ühiskonnas. See vastastikuse seose protsess ümbritseva maailmaga kulgeb läbi terve elu. Kuid kui inimene ei suuda elada ühiskonnas ja luua suhteid, siis järelkult on sotsiaalsed oskused jäänud väljaarenemata ning on üle jõu käivad. Selline inimene vajab kindlat teadmiste süsteemi, arusaamist normidest ja väärtustest, mis aitaks tal tunda ennast täisväärtusliku ühiskonna liikmena (Lang 2010, 20).

Selleks, et rajada tulevases, lojaalses Eesti Vabariigi kodanikus vajalikke väärtusi ja norme, algab arenguprotsess kooli haridussüsteemiga, kus kultuur ja haridus on tähtsamateks määravateks faktoriteks (Muldma 2007, 11). Nüüdisaegne riiklik programm sisaldab vastuseid kõikidele lapsekasvatust puudutavatele küsimustele, mis on seotud hariduse eesmärgi, väärtuste ning käitumisharjumistega (Muldma 2010).

Seni kuni laps on veel väike, on tema võimalused ja võimed piiratud. Õppeprotsess aitab need väljaselgitada, toimub adaptatsioon ja oma mõjujõu kindlaksmääramine. Papelli ja Rothmani (1966) arvates, peavad igal rühmal (isege piiratud võimalustega rühmal) olema isiklikud meetodid, selleks, et töötada nendega, olla nähtav ja kättesaadav ühiskonnale.

1.1.1. Sotsiaalsete oskuste mõiste ja liigid

Sotsiaalsete oskuste kasvatamine algab juba varajases eas, ajal, mil laps alles õpib eakaaslaste ning täiskasvanutega suhteid looma ja korraldama, väljendama oma tundeid ning emotsioone, õpib kontrollima ennast ja oma tegevust. Toetudes oma eelkäijale sotsiaalse uurimise valdkonnast, ning isiklikule uurimusele, toob O'Hagan (2007, 14) välja tähtsamad punktid

ning võtmesõnad, mis hõlmavad sotsiaalsete oskuste tähendussfääri. Tema arvates on nendeks eelkõige:

- Oskus toime tulla ja osata vastutada, olla sotsiaalses sfääris aktiivne omaenese rollis;
- Omada vajalikke teadmisi ja oskusi, selleks, et teha hädatarvilik vajaduste panus kõige erinevamate asjaolude, seikade puhul ühiskonnas;
- Toetada teisi inimesi, mõista nende vajadusi, arusaamu ning väärtusi;
- Osata riskida teiste inimeste nimel;
- Osata hinnata ja planeerida oma tööd ühiskonnas;
- Osata demonstreerida oma kompetentsust sotsiaalses sfääris (O'Hagan 2007, 20).

O'Hagan arvates omavad kõik ülalnimetatud sotsiaalse töö aspektid üldist alusmüüri, nendeks on väärtused ja eetika. Väärtused ja eetika on kompetentsuse ühikud, mis sisaldavad endas järgnevaid komponente: oma väärtustest arusaamist, oskust mõista ning kasutada omaenda väärtusi, eelarvamusi, eetilisi dilemmasid (oskust teha õigeid eetilisi valikuid), oskust mõista konfliktide olemust ja nende kasutamist oma praktikas (samal 19, 20).

Sõnade „kompetentsus” ja „kompetentne” päritolu ja kasutus tulenevad ladina keelsest sõnast „competens”, mis tähendab sobivat, kõlblikku, vajalikku, vastavat. Selle sõna tuum seisneb järgnevas olulises ülesandes: „kasutada oskusi ja teadmisi uutes situatsioonides, planeerida töö käiku, viia sisse uudsusi ja tulema toime omapäraste, ebaharilike ülesannetega.” Kompetentsus on teadmiste, oskuste ja väärtuste vili, mis omab praktilisi nõudeid, sotsiaalse töö väärtusi, saadud ja rakendatavate teadmiste praktilist analüüsi ja saadud oskuste, väärtuste ning teadmiste edasiandmist (samal 14, 16).

Deborah Plummeri, Angela Wrighti ja Jane Serrurieri (2008, 22) arvates oleneb adaptatsioon sotsiaalses sfääris perekondlikest suhetest, milles laps kasvab. Kui vanemad on osavõtlikud, vastutulelikud lapse vajaduste ja tujude suhtes, siis arenevad pereliikmete vahelised suhted ja seosed harmooniliselt, tekivad usalduslikud suhted. Psühholoogiliselt terved suhted perekonnas mõjutavad lapse emotsionaalse külje efektiivsust: eneseregulatsiooni ja emotsioonide tasakaalustamise oskust rasketel momentidel.

Kui vanemad suhtuvad mõistvalt lapse tunnetesse, siis on maimik emotsionaalses plaanis kindlustatud, mille tulemusena toimub areng ja efektiivne funktsioneerimine inimühiskonnas. Mittevajalik pinge või probleemide ignoreerimine tekitab disfunktsiooni organismis- aju piirkonnas, mis on kõige kaitsetum koht esimese nelja eluaasta vältel. Siia kuulub

vastuvõtlikkus hirmudele ning häire enesekaitsemehhanismi süsteemis. Emotsionaalse sfääri puuduliku arenemise tulemusena tekivad probleemid enesevalitsemise ja eneseregulatsiooni puhul ning oskuses tunda ennast „seotuna” teiste inimestega tulevikus (Plummer, Wright, Serrurier 2008: 23).

„Sotsiaalse ebakompetentsuse all” mõeldakse sotsiaalsete oskuste puudumist ja sotsiaalsete ülesannete täielikku alatalitlust, mis on vajalikud selleks, et olla edukas sotsiaalses keskkonnas. Selles seisneb sotsiaalse kompetentsuse praktika - omada teadmisi, juurdepääsuteed ühiskonda ning kasutada saadud oskusi (Lang 2010, 20, 26).

1.1.2. Sotsiaalsed oskused 7.-8. aastastel lastel

7-8 aastaste laste eluiga on omapärane seepärast, et laps püüab „suureks” saada ning muutuda sõltumatuks teiste arvamusest:

- Peale seitsmendat eluaastat õpib laps konkreetsetest sündmustest loogiliselt arutama;
- Alates 7.-8. eluaastast aktiveerub sisemine mõistuslik talitlus, mis võimaldab vahetada tegevusi loogilise resultaadi saamiseks;
- Tekib klassifitseerimise, liigendamise ja asjade kategooriateks jaotamise ning vastastikuste seoste vaatlemis- oskus;
- Algklassides muutuvad laused pikemaks ning ülesehituselt õigeks (Bhatt 2007, 166, 174, 175, 211);
- Laps mõistab keerukamate emotsioonide, selliste nagu: uhkus ja häbi, tähendust (Kuebli 1994);
- Tekib arusaam sellest, et ükskõik missuguses situatsioonis võib tunda rohkem kui ühte emotsiooni ja emotsionaalseid reaktsioone.

7-8 eluaasta on see vanus, mil lapsed lülituvad aktiivselt sisse ümbritsevasse maailma ja kultuuri.

Siin õpivad nad enesevalitsust, iseseisvust ja enda eest hoolitsemist, omaenda saavutused muutuvad aga tähtsamateks hetkedeks nende elus (Bhatt 2007: 225, 23). Kui kehtestada klassis kohe algusest peale õiged suhtlemisvormid, toetades last tema valikutes, arvamustes ning seisukohtades, siis aitab see suuresti kaasa lapse õige, adekvaatse enesehinnangu kujunemisele, edukusele edaspidises kooli- ja muusikaelus (McAnally 2010, 53).

1.1.3. Sotsiaalsed oskused 8.-9. aastastel lastel

8.-9. aastastel lastel arenevad järgmised sotsiaalsed oskused, teadmised ja vilumused:

- Tahtelise tähelepanu areng;
- Materjali meeldejätmise süsteemi omandamine (näiteks: materjali kordamine, selle organiseerimine, kujundamine ja skeemide kasutamine);
- Kunstikujundlike tunnete ja väärtuste tekkimine;
- Objekti omaduste üle arutlemine (Küttis 2007; Bhatt 2007, 174).

Kuna hariduse all mõeldakse eelkõige inimese kasvatust, vajalike väärtuste omandamist ja kujunemist (Muldma 2010), siis edasine kooli-, sealhulgas ka muusikaline haridus hakkavad mängima, tähtsat rolli õpilase isiksuse kujunemisel ja arenemisel, alustades ideeliste, tahtejõu, intellektuaalsete, loominguliste ning lõpetades eetiliste, esteetiliste ja emotsionaalsete omadustega (Muldma 2007, 14, Muldma 2010).

1.2. Musikaalaste tegevuste kaasmõju lapse sotsiaalsete oskuste arendamisel

Muusika mängib tähtsat rolli varases lapsepõlves. Esiteks, aktiveerub rütmiõpetuse protsess muusikalise tegevuse läbi, motoorika, koordinatsioon ning mõtlemise intensiivistumine. Teiseks, on muusika laste jaoks eneseväljenduse ja suhtlemise vahendiks. Muusika kaudu saavad lapsed üksteisega suhelda, mis on selles vanuses väga tähtis. Lapsed omandavad muusikat kergelt ja tundeküllaselt (Gruhn 2005), seetõttu on oluline toetada lapse huvi muusika vastu ning ergutada rahuldustunnet muusikast, mille tulemusena tekib soov täiustada ja rikastada oma teadmisi (Tjutjunnikova 2003, 6).

„Õppimise viljakus oleneb soovist õppida“ (Muldma 2007, 11). Muusika aitab kujundada elulisi väärtusi, kultuurilisi aspekte (muusika rolli igapäevaelus), mitmesuguseid ideid, teadmisi eesti kultuurist, osavõttu kultuurisündmustest ja palju muud. Selleks, et aidata lapsi, oli Eestis, 2010. aastal põhikoolidele väljatöötatud programm, kus muusika kui kunstiaine on kohustuslik kõikidele klassidele. Selliste muutuste eesmärgiks on vaimsete, intellektuaalsete, kõlbeliste, sotsiaalsete ja emotsionaalsete külgede arendamine, samuti vajadus tugevdada üldinimlikke suhteid ja sotsiaalseid väärtusi. Muusikahariduses langeb põhirõhk laulmisele ja muusikalisele mängule (pillidel), mis avardeb õppimise füüsilisi tingimusi (Urbel, Raudsepp 2010).

M. Muldma (2007, 12) arvates, kujundab kaasaegne lähenemine muusikale õpilastes väärtushinnanguid, mis antud ühiskonnas kõlbeliste normidena tavaks on saanud. Tänu

ettekirjutatud orientatsioonile, toimub käitumise ja inimeses olevate püüdluste regulatsioon, avaldades mõju inimlikele eluprintsiipidele. Muusikaline kasvatus kujundab kompetentset isikut:

- Muusikaõpe on vastastikuses seoses keele ja mõtlemisega;
- Muusika ja rütmitegevus arendab intuiitiivset tunnetust, kvantitatiivse meetodina, informatsioonina;
- Muusika nõuab kreatiivset lähenemist, mis soodustab positiivset häälestatust, meelestatust ja käitumise motiveeritust: tekib üksteise mõistmine grupis, originaalsed ideed, mitmesugused lähenemisteed;
- Muusika võib tegutseda koos ühiskonnaga tehnika ja tehnoloogia vahendusel, samuti võib ta mõjustada ühiskonda;
- Muusikalise tegevuse kaudu võib õpilane tunnetada oma tähendust, kaalukust ühiskonnas, mõista tolerantsuse tähtsust, õppida olla avatud vastastikustes suhetes, tekib vabaduse ja vastutuse vaheline tasakaal;
- Muusikategevuse kaudu saadavad kogemused arendavad enesekindlust, motiveerivad eluaegsele õppimisele; õppur saab aru oma vastutusest hariduse saavutamisel ning oskab seda hinnata;
- Osaledes ühises muusikalises tegevuses, täites selles erinevaid ettenähtud rolle, õpitakse tegema omavahelist koostööd ning oskust tunnustada teiste edu ja väärtusi;
- Teistega koostööd tehes sünnib arusaam sellest, et igaühel on oma arvamus ning see võib erineda ümbritsevate inimeste seisukohtadest (areneb teistega arvestamise oskus);
- Areneb oma arvamuse põhjendamisoskus, probleemi nägemise ja selle lahendamisoskus (samas 12-13).

Muusikalise tegevuse edu sõltub paljuski emotsionaalsest arengutasemest ja aktiivsusest muusikaliste tegevuste sooritamisel. Osaledes muusikalises loomeprotsessis, toimub regulatsioon kõikides, täiskasvanule omastes psüühilistes protsessides: arenevad sensoorsed, intellektuaalsed ja emotsionaalsed oskused.

Muusikaõpe seotud isiksuse emotsionaalsete ja intellektuaalsete omaduste arendamisega (Pullerits 2004: 133); saadud teadmisi ja oskusi õpib laps kasutama erinevates elus ette tulevates olukordades ja valdkondades, samuti teiste ainete õppimisel. Muusikalise tegevuse kaudu on lapses võimalik arendada muusikalis-loomingulisi võimeid, kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ja väärtusi (Muldma 2008).

1.2.1. Muusikaliste tegevuste liigid

Selleks, et teadmiste ja oskuste kujundamise protsess tunnis oleks efektiivne ja edukas, on vaja kasutada erinevaid mooduseid, varieerida erinevate võtetega ning ühendada omavahel erinevaid meetodeid. (Muldma 2007, 29). Üks sellistest meetoditest on grüpiülesannete kasutamine muusikatundides:

- *Muusikaline mäng* on eriline seetõttu, et ta võimaldab kinnistada teadmisi ja oskusi mitmekordse kordamise teel. 7-10 aastased lapsed võivad ühte ja sama episoodi korrata mitmeid kordi järjest, nõudmata järjepidevat ja süsteemset süželist arengut (samas 31). Õpetaja ei saa sundida last tunnis töötama, kuid võib äratada huvi, kasutades õppeprotsessi käigus mängulisi elemente (samas 32);

- *Ühine laulu* õppimine on mitmekülgseks vahendiks lapse õpikeskkonnas (samas 63). Kooli teoste eesmärgiks on vokaalioskuste omandamine ja kinnistamine, iga järgneva ülesande raskuse kasvamise teel igas uues õpitavas teoses (samas: 64). Muusikatundides on laulu võimalik rakendada rütmiliste või meloodiliste ühismängudega, liikumise või tantsudega (Pullerits 2004, 26);

- *Liikumine muusika saatel* on aktiivse muusikalise tegevuse üks elementidest. Selle muusikavormi eripära seisneb kuulnud muusika väljendamisest liikumise kaudu, see tähendab, et kuulnud on võimalik näha ka visuaalselt (samas 27). Tänu uuele õppeprogrammile pakutakse võimalust tutvuda rahvatantsude, laulumängude ning teiste rahvaste tantsudega;

- *Ühismäng muusikainstrumentidel* võimaldab mitmekesistada muusikalist tegevust tunnis. Näiteks, uue programmi alusel saavad õpilased tutvuda plokkflöödi ja kuuekeelse väikekandlega. Instrumente saab kasutada kaasmänguna laulude saateks. Elementaarse muusikaõppe jaoks sobivad ka väga hästi rütmipillid (puust, metallist ning membraanist), samuti plaatpillid (kellamängud, metallofonid, ksülofonid, kalaplaadistik) (Urbel, Raudsepp 2010; Pullerits 2004, 31).

- *Muusikateose kuulamine* on aktiivne tegevus, mis nõuab kuulajalt analüütilist ja emotsionaalset lähenemist. Analüütilise kuulamise kaudu toimub muusikalise informatsiooni avamine, säilitamine, meeldejätmine ning omandamine, emotsionaalse vastuvõtu puhul eelistatakse aga süüvida loomingusse, kus on võimalik leida mitmesuguseid nähtusi, tunnetada helilooja emotsionaalseid kannatusi ja üleelamisi (Pullerits 2004, 34). On oluline kuulatud muusikateoste üle arutada, kus iga õpilane saab väljendada oma arvamust, seisukohti, neid põhjendada ja osaleda teiste õpilastega dialoogis ning arutelus (Muldma 2007, 61);

- Esimesel kooliastmel piirdub *improvisatsioon* lihtsate koosmängudega, rütmilis-meloodiliste improvisatsioonidega ning loomingulise lähenemisega tekstile;
- Õppimine *imitatsiooni* teel nõuab lastelt suurt keskendatust kuna järeletegemiseks on vaja „kuuldut” ja „nähtut” meelde jätta. Kui jälgendatav materjal on kasutamiseks keeruline, siis võivad selle esitamise ajal tekkida vead - seega peab lähtuma klassi võimekusest ja olemasolevatest oskustest (Urbel, Raudsepp 2010; Pullerits 2004, 49);
- Selleks, et leida mitmesugustele nähtustele tähendusi ning mõista nende omavahelisi seoseid, on vaja teha *uurimusi teoreetilises valdkonnas* (samas: 53), samuti on võimatu teha teose analüüsi omamatta seejuures vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpetaja juhendamisel toimub uurimuslik töö ning süvenemine asja olemusse, äiteks suunavate küsimuste abil, mis motiveerivad lapsi vastust leidma, innustavad uutele iseseisvatele avastustele ning õpetavad kasutama saadud, olemasolevaid teoreetilisi teadmisi (samas 55);
- *Muusikalist draamat* on väga hea rakendada kollektiivses õppimises või rühmatöös. Draama süžee jaoks on vaja eelkõige sobivat jutustust, lugu, mis köidab lapsi ja sütitab soovi teostada seda laval (samas 87). Stsenaariumi planeerimisel on tähtis keskenduda kavandatud idee eesmärgil, osata seostada erinevaid muusikalisi tegevusi: laulmist, liikumist, muusikalisi mängu ja muusikainstrumente, veenduda selles, et kavatsetud tegevus sisaldaks endas lapse individuaalset ning grupi arengut tervikuna (samas 88).

Kuna just esimeses kooliastmes pannakse alus huvi kujunemisele muusika kui kunsti vastu siis on antud vanus kõige enam viljakam lapse muusikaliste eelduste ja oskuste arendamiseks. Muusikalise tegevuse vahendusel toimub aktiivse ja emotsionaalse muusika tunnetamise kujunemine, areneb muusikaline maitse, samuti õpib laps väärtustama muusikat. Kogu tegevuse eesmärgiks on panna laps õppima nägema, tunnetama, kogema ja hindama muusika mitmekesisust (Muldma 2007, 14).

1.2.2. Muusikaalne rühmatöö sotsiaalsete oskuste toetamisel

Mängu kasutamine on tähtis etapp muusikatunnis (Muldma 2007, 31). Mängu vahendusel (kollektiivne tegevus) avaldub lapse aktiivsus ja emotsionaalsus tunnis, mille tulemusena tekivad laste vahel vastastikused suhted (samas 30).

Bioloogilise mängu teoreetikud määratlevad mängu kui harjutust, ettevalmistust eluks ja rahulolu saamise võimalust (Küttis 2004). Mäng kutsub lapses esile positiivseid emotsioone, rõõmu. Mängu ajal on laps vaba, spontaanne, huvitatud, mis tagab talle arengu ja emotsionaalse rahulolu (Tjutjunnikova 2003, 6-8).

M. Pulleritsu arvates (2004, 62) ühendab mänguline tegevus endas intellektuaalset (mõtteviisi, taju), emotsionaalset (tundeid, eelistusi) sotsiaalsed (suhtlemist teiste lastega) ning motoorset (füüsilist) arengut. Mängus väljendub laste loominguline fantaasia (Muldma 2008).

Peamiseks muusikatunni koostisosaks on **laulurepertuaari** kasutamine (Muldma 2007, 63), mis aitab omandada vajalikke vokaalseid oskusi (samas 64). Muusikaliste võimete arendamise kõrval tutvustab laul meid teiste rahvaste kultuuri, tavade, kommete ja keelega, ühendades eri rahvusi ühtsesse muusikasfääri.

See oluline moment on jälgitav muusikaõpetuse riiklikus ainekavas, kus pannakse suurt rõhku laulurepertuaari valikule (samas 63), mis peab sisaldama tegevusega seotud laule, äratades sel moel huvi, erutades hinge ning sütitades fantaasiat ja loovust (Muldma 2008). Laulu õppimisel kasutatakse samuti mängulisi elemente. Näiteks kogumikus "Schulwerk" õpitakse rahvalaulu meloodiaid laulma kajamängudes, kaasmängudes, liikumise ja tantsu kaudu, mis on oluliseks faktoriks laululise tegevuse aktiveerimisel (Pullerits 2004, 25-26).

Tähtsal kohal **muusikaline liikumine**, kus muusika järgi õpitavate liigutuste kaudu toimub ühine koostöö. Tundmata keelt, võib laps kuulatud muusikale reageerida spontaanselt ja loomulikult, kasutades seejuures mitmesuguseid liigutusi ja liikumist. Sel moel toimub suhtlemine välismaailmaga ning oma emotsioonide väljendamine žestide, miimika ja liikumise kaudu. Uue liigutuse sisse toomine soodustab muusikaliste võimete ja liikumisoskuse edasist arengut (Pullerits 2004, 27; Muldma 2008).

Mäng muusikainstrumentidel võimaldab igal lapsel osaleda elementaarses musitseerimises, sõltumata tema muusikalistest sünnipärastest eeldustest (Pullerits 2004, 32). Jõukohane muusikaline tegevus võimaldab lastel väljendada oma emotsioone, näidata üles kujutlusvõimet ja fantaasiat, tuua lapse ellu sisse eetilis-emotsionaalsed tajumise eeldused, mida on vaja tulevikus arendada, toetada ning suunata (Vikat 1998). Aktiivne improviseerimine arendab improvisatsioonilisi oskusi, iseseisvat mõtlemist ning oma ressursside kasutamise oskust (Pullerits 2004, 19).

Mäng instrumentidel on koolitundide üks tähenduslikemaid ja kasulikemaid koostisosasid kuna just instrumentaalne tegevus motiveerib edasistele õpingutele (McAnally 2010, 13). Esmaseks muusikainstrumendiks on inimese enda keha, teisiti öelduna - kehapill, mis tekitab erinevaid tämbreid, kaasakiskuvaid ning kõitvaid helisid, milleks on: plaksud, patsud, nipsud ja trampimine. Mäng sellisel instrumendil valmistab ette järgnevate rütmipillide kasutamiseks (Muldma 2008).

Muusika kuulamine on oluline oskus sotsiaalsete võimete arendamisel. Selleks, et õpetada lapsi kuulama muusikat, on vaja õpetaja poolset loomingulist lähenemist. Nooremale koolieale on omane kärsitus ja püsivus ning seetõttu on neil raske olla tegevuseta muusika kuulamise ajal. Selleks, et tähelepanu üleval hoida, peavad kuulatavad muusikakatkendid olema lühikesed, värvikad ja säravad, muusika kuulamisele peab eelnema õpetajapoolne ilmekas, läbimõeldud jutt, mis soodustab aktiivset tähelepanu seisundit muusika kuulamise ajal.

Kuulatud katkendit tuleb koos õpilastega arutada, õhutades eneseavaldamisvõimalusi ja diskussioone. Mõtiskledes ja arutledes muusikalise materjali üle, tekivad uued mõistelised, sisulised seosed, samuti kogetakse äratundmisrõõmu. Muusikavormi järk-järguline keerukamaks muutumine aitab jõuda uue sügavama arusaamiseni (Muldma 2007, 61). Õpetades lapsi muusikaliste väljendite abil iseloomustama muusikat, peab õpetaja ise seejuures omama rikast sõna tagavara (sõnavara) ja loomingulist iniatsiatiivsust (Muldma 2008).

Improvisatsiooniliste ülesannete kasutamine tunnis aitab muusikalist keelt tundma õppida, milles on vaja teada, „kuidas” ja „mida”rääkida. Eduka improvisatsiooni aluseks on treening, mille eesmärgiks on loomingulise protsessi käima panemine ning klassi innustamine iseseisvusele (Pullerits 2004, 55). Improvisatsiooni kaudu (mäng muusikainstrumentidel, liikumine, tants, muusikaline pilt ning rütmika) areneb laste artistlikkus ja loomingulised oskused (Hedden, Woods 1992).

Imitatsioon arendab laste tähelepanu, motoorikat ning kuulamisoskust. Imitatsiooni või mingi tegevuse kordamist võib vaadelda repliikides, liigutustes, löökides, helides ning žestides. Imitatsiooni puhul kordab laps õpetaja või teise õpilase poolt loodud elemente. Seejuures areneb kuulde-ning rütmimälu. Imitatsiooni üks võimalustest on liigutuste või helide järele kordamine samaaegselt koos vastuse improviseerimisega. Luues oma kujundeid, on laps ühtaegu imitatsioonimudeliks teistele improvisatsiooni protsessis osalejatele, mis aitab kaasa eneseteostuse, enesejaatuse ning eneseusalduse tekkimisele ja säilimisele (Capitanio 2003; Pullerits 2004, 51).

Laps on oma olemuselt väga uudishimulik ning tal on suur **tundmaõppimise, avastamise ja uurimissoov**, mille tulemusena õpibki noor inimene maailm tundma ja avastama. Saades õpetajalt vajalikku impulssi tekitab see lapses soovi, liikuda uute avastuste, uurimuste, vaatluste, katsete poole, mille tagajärjel toimub uute kogemuste omandamine (Pullerits 2004:

53).

Muusikalise draama eesmärgiks on mitmesuguste muusikaliste tegevuste ühendamine ühtsesse rühmatöösse, kus õpetaja roll seisneb kontrollimises ja töökaigu suunamises. Muusikalise draama abil on võimalik saavutada järgmisi sotsiaalseid eesmärke:

- 1) Võimaldada laste omavahelist koostööd ja suhtlemist;
- 2) Aktiviseerida tunnitegevust;
- 3) Pakkuda igale lapsele oma teadmiste ja oskuste rakendamise võimalust;
- 4) Aidata tõsta tagasihoidlike ning häbelike laste enesehinnangut, sest tavasituatsioonis nad ei sõanda ega julge oma arvamust avaldada või teiste ees oma oskusi demonstreerida;
- 5) Viia läbi erinevaid tegevusi õpitava materjaliga, järk-järgulise ülesannete keerulisemaks muutmise teel;
- 6) Saadud tulemuste ja saavutuste juurde viiva tee analüüs;
- 7) Arendada võimet hinnata õigesti teiste laste saavutusi (Pullerits 2004, 91).

Seega, kui korraldada õigesti mistahes muusikalise protsessi tegevust, aitab see järgnevate sotsiaalsete oskuste arengule kaasa:

- Väärtuste ja hinnangute arendamine,
- Kogemuste omandamine,
- Emotsionaalne rikastamine,
- Individuaalse ja grupitöö vajalikkuse mõistmine,
- Enesehinnangu arendamine (Pullerits 2004, 88).

Osaledes muusikalises tegevuses saab laps hulganisti positiivseid emotsioone, kujutlemisoskuse ning võimaluse arendada aktiivset mõtlemisprotsessi (Muldma, Kiilu 2009).

1.2.3. Loomingulisuse komponent muusikaalases rühmatöös

Vastavalt uuele õppekavale ja ainekavas kinnitatud eesmärkidele (Urbel, Raudsepp 2010) peab muusikatund sisaldama: laulmist, pillimängu, omaloomingut, muusikalist liikumist, muusikalist kirjaoskust, muusika kuulamist ja muusikalugu, õppekäike. See puudutab kõiki kooli astmeid (Tiks, Trubatšova 2010, 276).

Kuna esimeses kooliastmes on tunnitegevus korraldatud mänguvormis ja olulist rõhku omistatakse laulmisele ja pillimängule (samas 275), lähtub allpool esitatud loominguine muusikaline tegevus just nendest püstitatud eesmärkidest.

Järgnevalt vaadeldakse erinevate muusikalis-mänguliste vormide võimalusi:

1) *Tantsuelementide loomine kõlavale muusikale*. Näiteks, lubada lastel taasesitada esmakordselt kuulatud muusikat vabade tantsuliigutuste näol (Glover, Young 1999: 133). Tantsule järgnevas arutelus rääkida laste demonstratsioonidest, koondades samal ajal klassi tähelepanu teatud kindlatel muusika lähtemomentidel ning kasutatavatel liigutustel, pöörates tähelepanu rütmi, tempo ja dünaamika muutustele. Peale arutelu võib muusikat veel kord, ilma tantsuliigutusteta kuulata, selleks, et täiustada oma ideesid, vaateid, seisukohti ja kujutluspilte (samas 134).

Kasutades tunnis erinevaid tantsuvorme, näitavad lapsed üles sisemist inimlikku loomust. Omandades ja kinnistades uusi tantsuliigutusi, rikastub laste repertuaar iga korraga uute eneseväljenduse võimalustega. Ülesannete keerulisemaks muutmise teel, õpivad lapsed iseseisvalt töötama ning välja mõtlema uusi liigutusi, neid omavahel seostades (Pullerits 2004, 29). Arendades loomingulisust liikumise ja liigutuste kaudu, peab tähelepanu pöörama originaalsuse ning individuaalsuse peale, mis aitavad arendada ruumilist intelligentsust, esinemisjulgust ja rõõmu eneseväljendusest (Muldma 2008).

2) *Lühikesed teatraliseeritud klassietendused*. Siin on oluline terve klassi või rühma aktiivne koostöö:

- ✓ Valida süžee/ lugu etenduse jaoks, samuti arutada draama võimalusi;
- ✓ Määrata visuaalselt kindlaks klassistseen, luua vajalik atmosfäär heaks mänguks;
- ✓ Määrata kindlaks teose osade pantomiimid, laulud, tantsud, mängud, efektid (Glover, Young 1999, 156);
- ✓ Valida lavamängu erinevatele osadele iseloomulik muusika;
- ✓ Kuulata läbi muusika ning arutleda selle üle, kuidas õigesti üles ehitada muusikakatkendite järgnevus selleks, et avaldada vajalikku dramaatilist mõju, samuti vahetada mõtteid efektide järjestikkuse üle.
- ✓ Laiema ettekujutuse saamiseks muusika funktsioneerimisest, võib vaadata sarnaste süžeedega videot või kasutada valitud katkendeid.
- ✓ Lõppkokkuvõttes võib etendust näidata kooli ühispeol teistele õpilastele või lastevanematele (samas 155).

Pedagoogiline draama keskendub osalejate elamustele ja ei sea vaatajaskonna mõjutamist eesmärgiks, pedagoogiline draama arendab kunsti- ja eneseväljendusoskusi (Pullerits 2004, 68).

3) *Helide mäng* (vokaali kasutamine) hõlmab kahte tähtsat mõistet:

✓ Heli kuulmine, keskendudes vaikusele: määrata heli tekke päritolu, kõrgus ja sagedus. Üks võimalustest on viibida klassiruumis ja kuulata tänavalt kostvaid helisid. Teiseks võimaluseks on ühe õpilase poolt klassi erinurkadest tekitatud heli kuulamine, samal ajal on teiste laste silmad kinni ning nad näitavad käega kostva heli suunas.

✓ Iseseisev heli tekitamine (näiteks loodushääled). Lapsed võivad välja mõelda erinevaid helisid, mida on võimalik teistel korrata või ära arvata. Sel moel seisneb helide mängu väärtus laste tähelepanu koondamises, keskendumisvõime parandamises, heli eripeensuste vastuvõtlikkuse ergutamises (Young, Glover 1998, 17).

4) *Sõnarütmi mängud*. Sellesse valdkonda kuuluvad: riimid, vanasõnad, mõistatused, rahvaluule:

✓ Üks võimalustest on teksti rütmistamine ning selle teksti rütmistatud lugemine, mis on tuntud skandeerimise- silbi rütmistamise nime all. Sel juhul kasutatakse lihtsaid rütme ();

✓ Teine võimalus lähtub loomulikust sõnarütmist (mis on levinud rahvaluules). Siin kasutatakse punkteeritud rütmi ();

✓ Tähtsaks momendiks on erinevate taktimõõtude kasutamine (näiteks, 2/4 või 3/8), tänu millele võib ülesannet muuta keerulisemaks (Pullerits 2004, 23-24).

Kasutades erinevaid rütmivältuste võtteid (varieerimist) teksti rütmistamisel, õpivad lapsed emotsioonide abil edasi andma suulisele teosele vajalikke kujundeid (Young, Glover 1998, 17).

5) *Liikumisega* seotud muusikalised mängud kujutavad endast muusika või laulu taktis õpetajaga koos omandatud lihtsate liigutuste (näiteks, painutuste, pöörete, kükkide) või žestide sooritamist (Glover, Young 1999, 131-132). Muusikalise liikumise kasutamise mõte seisneb selles, et liigutus on helist konkreetsem ning jätab visuaalse jälje, mis aitab sündmuste kulgu kindlaks teha; samuti võivad õpetaja ja õpilane „näha” mõtlemisprotsesse (samas: 131).

Muusika ja liikumise ühendamise ühisesse tervikprotsessi, võimaldab lapsel, keha abil, esitada loominguliselt omandatud materjali (Muldma 2010).

6) *Rütmilis-mänguline tegevus* pakub erinevaid rütmika kasutamise võimalusi tunnis. Üks kõige levinumatest meetoditest on liigutuste ja žestide abil kasutatav rütmiline kajamäng (näiteks, õpetaja koputab rütmi- õpilased kordavad, õpilane koputab rütmi- klass kordab). Pulss jääb muutumatuks ja regulaarseks (Hennessey 1995, 26, 29). Rütmiline liikumine on otseselt seotud lapse taju, motoorika ja koordineerimise edasise arenguga (Pullerits 2004, 29).

7) *Ühislaulmine klassis:*

✓ Rahvalaulude esitamisel kasutatakse kajamänge (näiteks, kaja esitamine muusikainstrumentidel või liigutustega (Pullerits 2004, 25);

✓ Laul kui muusikaline kompositsioon (näiteks, muusikaliste kaanonite esitamine liikumisega või mänguga muusikainstrumentidel). Žestide (käte liikumise) kasutamine, samuti liikumise rakendamine meloodia karakteri edasiandmisel (Glover, Young 1999, 132). Mõningaid laulu võtmemomente võib edasi anda ühe liigutusega (näiteks, merelainet, kiikumist) (Hennessey 1995, 27). Õpitud laulu üks esitusvariantidest on selle ettekandmine õpilase žestide kaudu: õpilane näitab eelnevalt õpetajaga omandatud käte liikumise abil, kuidas peab esitama järgnevat momente laulus (näiteks, *piano/forte* või *crescendo/diminuendo*) (McAnally 2010, 10).

Sel moel, ühendab laulu õppimine muusikalise kollektiivse tegevuse kaudu omavahel kõiki loomeprotsessis osalejaid (Muldma 2007, 63), suurendades huvi muusika vastu (samas: 32), andes eneseväljendus-, fantaseerimis- ja loominguliste elementide avaldumisvõimalusi (Pullerits 2004, 27), soodustades samal ajal õpilaste omavahelist abistamist, koostööd, toetamist, ning vastutust ühise töö eest (Muldma 2007, 41).

8) *Ühine koosmäng erinevatel pillidel* annab mitmeid eeliseid:

Esiteks, tutvutakse teise maa kultuuriga, pilli ajaloo, päritolu ning arenguga:

- ✓ Tehakse lühitutvustus riigi ajaloo, kultuuriliste mälestusmärkide ja väärtustega;
- ✓ Tutvutakse teise riigi muusika, kunsti ja rahva päranditega;

Samuti tutvutakse üksikasjalikult pilliga:

- ✓ Millest on valmistatud instrument?
- ✓ Kas on mingeid erinevusi ja sarnasusi teiste instrumentidega?
- ✓ Mis on instrumendi vibratsiooniallikaks (kui see on olemas)?
- ✓ Kui mitu heli on võimalik instrumendil tekitada?
- ✓ Kas antud instrument on valmistatud käsitsi või tehases?

Teiseks, annab koosmäng pillidel võimaluse ühiseks musitseerimiseks.

✓ Muusikalis-rütmiline mäng peab endas sisaldama lühikesi ja lihtsaid rütme: alguses on vaja veenduda, et iga õpilane on suuteline iseseisvalt koputama etteantud rütmi; seejärel tuleb seda silmas pidada ühise esituse puhul. Kui erinevad rütmijärgnevused on ühendatud õigesti ühtseks ahelaks, siis võib hakata musitseerima pillidel, jaotades eelnevalt muusikainstrumendid õpilaste või väiksemate rühmade vahel. Selleks, et hoida üleval laste huvi muusikalise tegevuse vastu, on vaja iga järgneva esituse puhul vahetada pille, muuta tempot ja dünaamikat (McAnally 2010, 10-11).

Järgnevalt kirjeldatakse mõningaid koosmusitseerimise momente:

✓ Rahvamuusika esituse puhul võib kasutada instrumentaalseid kajamänge. Näiteks, õpetaja mängib ees - klass kordab, õpetaja esitab ees, õpilane kordab. Kui õpilased on rütmiskeemist aru saanud, siis võib kajana improviseerida oma vastuse.

✓ Instrumentaalset koosmängu võib täiendada improvisatsioonina kasutada juba õpitud laulule. Näiteks, võivad rütmipillidel mängida vaid mõningad õpilased, ülejäänud sel ajal, aga laulavad. Seejärel võib esitajate rolle vahetada.

✓ Instrumentaalset koosmängu võib kasutada ühtse meeleolu loomiseks klassis. Õpetaja koostab akordide järgnevuse, improviseerides sellele meloodia ja rütmi. Klass musitseeb aktiivselt rütmipillidel. Seejärel toimub ühine arutelu kuuldud muusikast, tekkinud emotsioonidest, fantaasiatest ja tunnetest. On võimalik kasutada ka teist esitusvarianti kui üks osa klassist improviseerib, teine osa aga kirjutab üles või joonistab lühidalt kuuldut (samas 17-21).

Instrumentaalse mängu kasutamise mõte seisneb õpilaste huvi äratamises ning tõstmises muusikalise tegevuse vastu tervikuna (Muldma 2007, 90), instrumentaalne koosmäng toetab ning õpetab omavahelist tolerantsust (samas 42), ergutab loomingulist aktiivset koosmusitseerimist, aitab koondada õpilaste tähelepanu peamistel muusika

väljendusvahenditel: meetrumil, rütmil, tämbril, dünaamil ja helikõrgusel. Mäng muusikainstrumentidel õpetab jaotama ning koondama tähelepanu, arendab kiirust, reaktsioonivõimet ja annab muid teadmisi. Seega, koosmusitseerimise puhul õpib laps suhtlema, teisi kuulama, tegema koostööd ning hindama kaaslaste tööd (samas 90-91).

1.2.4. Õpilase-õpetaja koostöö vastastikune mõju sotsiaalsetele oskustele

Laste muusika sisaldab endas peamiselt elujõudu, energiat, tundelisust, mis aitab suuresti kaasa kunsti mõistmisele ja omandamisele ning vajalike oskuste omandamisele. Selleks, et loomeprotsess järk-järgult omanduks, peavad muusikatunnid koosnema ühistest muusika mängu vormidest, kus toimuks alaline õpetaja ja õpilase vaheline vastastikune mõju ja koostöö, selleks võib kasutada mängu, milles laps õpib muusikalist käitumist, mängu erinevatel instrumentidel, arutlema ja diskuteerima, leidma kunstilisi kujundeid laulule, planeerima ning teostama oma ideesid, improviseerima, looma ja tegutsema. Vahel viivad mängulised tegevused välja suuremate ja laiemate muusikaliste leidudeni, kus vastastikune koosmõju ning töö toimub arenenud, vaimurikkal tasandil, mille tulemusel avanevad uued võimalused (Young, Glover 1998, 59-62).

Nagu juba kindlaks sai tehtud on kaasaegse pedagoogika tugipunktiks dialoog (Muldma 2007, 17). Selleks, et luua õpetaja ja õpilase vahelist dialoogi, on vaja heatahtlikku, soovivat keskkonda klassis. Ühise loomingulise protsessi organiseerimiseks peavad õpetaja kohustused seisnema järgmistes ülesannetes:

- Ei tohiks lubada omavahelisi pilkeid, nöökimist ja irvitamist;
- Loomeprotsessile järgnevad kommentaarid peavad omama kirjeldavat mitte aga hinnangulist iseloomu;
- Eesmärgi saavutamiseks on vaja varieerida erinevate võtete ja meetoditega;
- Lubada rühmal rakendada oma ideid loomeprotsessi;
- Selleks, et säilitada rühma huvi ülesannete vastu, ei tohi kunagi korrata ühte ja sama tegevust kahte korda (McAnally 2010, 17-18);
- Õppesituatsiooni tuleb organiseerida rõõmsa ja kerge mänguna, mille tulemusena nii õpetaja kui õpilane huvituvad ühisest klassitööst. Muusikalises mängus on vaja püüda vältida õpetaja poolset kriitikat ja märkusi ükskõik millistele laste poolt öeldud või tehtud ebatäpsustele (Tjutjunnikova 2007, 8).
- Tuleb luua pidev vastastikuste suhete protsess (Young, Glover 1998, 25);
- Vaatamata laste individuaalsetele erinevustele, peab õppimist suunama nii, et õpilased

suhtleksid pidevalt omavahel. Kui rühma koostöö on juhitud õiges suunas, toimub ühine õppeprotsess (Green 2008, 119);

- Selleks, et osata kuulatud muusikat sõnadesse panna, peab õpetaja õpilastega rääkima neile arusaadavas keeles, vältides terminoloogiat ja keerulisi mõisteid, mida lapsed veel ei tunne;
- Selleks, et lapsed näeksid terviklikkust muusikas, peab õpetaja suunama diskussiooni nii, et muusika objektiivsed ja subjektiivsed aspektid oleksid ühendatud üldisesse süsteemi;
- Mõnikord ei ole õpilased suutelised rääkima kuulatud muusikakatkendist. Sel juhul peab märkamatult, suunavate küsimustega aitama lapsel muusika sisu mõtestada lahti ning panna sõnalisse vormi;
- Vahel on momente, kui õpilased ei tea, kuidas reageerida klassis toimuvale kuuldule või nähtule. Sellisest olukorrast aitab välja õpetaja adekvaatne reageerimine ja õige käitumisviis. Õpetaja on lastele eeskujuks, aidates neil kohanduda tavatute, iseäralike situatsioonidega (Young, Glover 1998, 25);
- Õpetaja muusikalised võimed ei tohi piirata või takistada õppeprotsessi (Hennessey 1995, 10);
- Loominguline koostöö ei tohi piirneda ainult õpetaja kogemuste ja muusikalise maitsega.

Kaasaegses ühiskonnas ei ole kerge olla õpetaja. Aga kui ta armastab lapsi, oma elukutset, valdab kõiki õpetajale vajaminevaid teadmisi, oskusi, erinevaid meetodeid, pedagoogilisi suunitlusi, tehnoloogiaid, omab laia silmaringi, veenmis- ja organiseerimisvõimet, siis kasvavad tema käe all üles viisakad, ühiseid väärtusi mõistvad, ühtehoidvad, osavõtlikud, töökad, vastutust tundvad, ausad ning suuremeelsed inimesed (Muldma 2007, 16-19).

II. UURIMUSE METOODIKA

2.1. Uurimuse eesmärk ja meetodid

Antud uurimuse eesmärgiks on määrata kindlaks, kuidas mõjub rühmatöö lapse sotsiaalsete oskuste, teadmiste ja vilumuste arengule, samuti vaadata läbi tunnis kasutatavate muusikaliste rühmategevuste liike, mis aitavad lapse sotsiaalsele arengule kaasa.

Eesmärgi saavutamiseks on välja toodud alljärgnevad ülesanded:

- 1) Töötada läbi teemakohane teadus-pedagoogilised allikad ja luua teoreetiline alus uurimusele.
- 2) Koostada intervjuu küsimustik ja viia läbi intervjuud muusikaõpetajatega, kes andsid oma nõusoleku osaleda uurimuses.
- 3) Töötada välja tunnivaatluse kriteeriumid, koostada tunnivaatluse hindamislehed ja viia läbi muusikatundide vaatlused vastavates koolides.
- 4) Sisestada saadud andmed ja teostada andmeanalüüs.
- 5) Saadud tulemuste põhjal teha üldistusi ja järeldusi.

Lähtudes püstitatud eesmärkidest ja ülesannetest oli magistritöö uurimuse läbiviimisel kasutatud tunni vaatluse ja intervjuu meetodeid. Andmete kogumiseks viidi läbi muusikatunni vaatlused (vaata lisa 1) ja intervjuud muusikaõpetajatega (vaata lisa 2). Kogutud informatsiooni analüüsiti vastavalt töös püstitatud eesmärgile.

Selleks, et objektiivselt fikseerida saadavat informatsiooni, koostati tunnivaatluste läbiviimiseks spetsiaalsed hindamislehed (Õunapuu 2000: 29). Hindamislehed, tunnivaatluste jaoks, koosnevad neljast tähtsamast osast, mis sisaldavad omakorda 2-7 alajaotust. Iga alajaotuses võib valida väljapakutud variandi või tuua sisse oma variant.

Õpetajate intervjuerimise läbiviimiseks oli koostatud küsimustik, mis koosnes 13. avatud küsimusest. Avatud küsimuste kaudu oli igal vastajal võimalus avaldada oma isiklikku arvamust kuna valikvastused ei saa täiel määral peegeldada vastaja arvamust (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2007, 189). Õpetajatel oli võimalik vastata intervjuu küsimustele nii eesti kui ka vene keeles.

Intervjuu vahendusel selgitati välja vastused järgnevatele tähtsatele sisulistele küsimustele:

1. Õpetajate haridustase ja pedagoogiline staaž – küsimused 1, 2;
2. Viljaka õppimise jaoks vajaliku arengukeskkonna loomine ning õpilaste kaasatõmbamine koostöösse – küsimused 3, 4, 5;
3. Sotsiaalsete oskuste, teadmiste ja vilumuste avaldumist muusikatunnis ning faktorid, mis aitavad kõige enam kaasa – küsimused 6, 7, 8, 9;
4. Sotsiaalsed oskused, teadmised ja vilumused, mis vajavad kõige enam tähelepanu tulevikus – küsimused 10, 11;
5. Muusikatundide olulisus õpilaste sotsiaalsuse arendamisel – küsimuse 12, 13.

2.3. Valimi ja uurimuse läbiviimise protseduuri kirjeldus

Kokku osales uurimuses kuue kooli muusikaõpetajad, kelle tunde edaspidi ka vaadeldi. Muusikatunni vaatlused koos edasise muusikaõpetajate intervjuerimisega, viidi läbi järgnevates Ida-Virumaa üldhariduslikes koolides:

Kooli nimi	Klasside arv	Poisid	Tüdrukud	Õpilasi kokku
Kohtla-Järve Ahtme Gümnaasium	1	10	8	18
Jõhvi Gümnaasium	1	13	10	23
Toila Gümnaasium	1	14	10	24
Sinimäe Põhikool	1+2	9	3	11
Kohtla-Järve Tammiku Gümnaasium	1	11	13	24
Narva Humanitaargümnaasium	2	7	13	20
Kokku	6 klassi	64	57	121

Muusikatunni vaatluste hindamislehed ja intervjuu küsimused said valmis 2012 aasta, jaanuari lõpus. Oli läbiviidud iga muusikaõpetaja tunnivaatlus, milles osales kokku 121 õpilast. Kõik tunniandmed olid varakult sisse kantud hindamislehtedele (vaata lisa 1). Kuna vaatluslehed

koosnesid avatud lõpuga küsimustest ja ka valikvastustest, siis saadud andmete töötlemisel kasutati kvalitatiivset ja kvantitatiivset lähenemist.

Uurimisandmete kogumine, sisestamine ja analüüs toimus ajavahemikul jaanuar - aprill 2012. Esimene uurimistöö etapp sisaldas endas tunnivaatluseid ja intervjuusid õpetajatega. Teise etapina sisestati ning teostati saadud informatsiooni analüüs.

III. UURIMISANDMETE ANALÜÜS

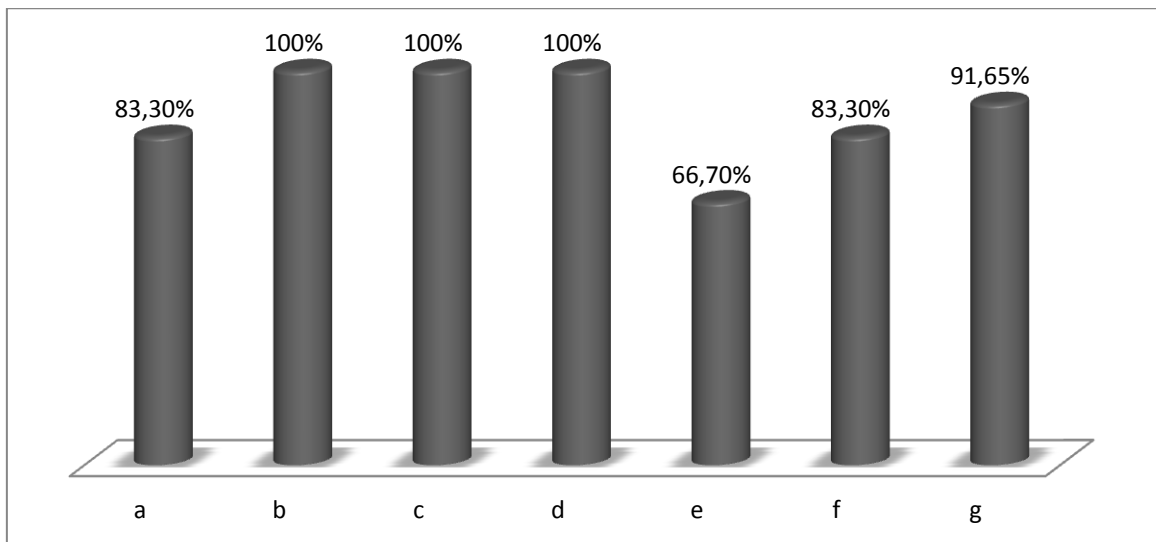
Antud uurimistöö eesmärgiks oli teha kindlaks, kuidas saab muusikatunnis rakendatav rühmategevus aidata kaasa lapse sotsiaalsele arengule, kohandumisele väliskeskkonnaga ja iseloomuomaduste kujundamisele. Uurimisandmete analüüsi esimeses alapeatükis (3.1.) analüüsitakse eelnevalt kirja pandud tunni vaatlusi, teises peatükis (3.2.) käsitletakse ja analüüsitakse õpetajate intervjuude vastuseid, kolmandas peatükis (3.3.) kirjeldatakse, aga saadud andmete võrdlevat analüüsi.

3.1. Tunni vaatluste analüüs

Antud uurimuses osales kokku 121 last. Tunnivaatluste ülesanded seisnesid järgmises: jälgida õppeplaani korraldust, üldiseid klassi tingimusi, uurida muusikatunnis toimuvat tegevust ja õpetajate poolt käsitletavaid meetodeid ja võtteid.

Tuginedes õppekava ja ainekava nõudmistele on ülaltoodud ülesannete täitmiseks väljatöötatud järgmised uurimiskriteeriumid:

- a) õpetaja ettevalmistus tunniks;
- b) aktiveeriva õhkkonna loomine klassis;
- c) vajalikke vahendite olemasolu;
- d) klassi kaasamine koostöösse;
- e) õpilaste arusaam õppekava nõudmistest ja õppekorraldusest;
- f) arengu- ja õpikeskkonna kindlustamine klassid;
- g) õpilasvaheliste suhete eelduste loomine.

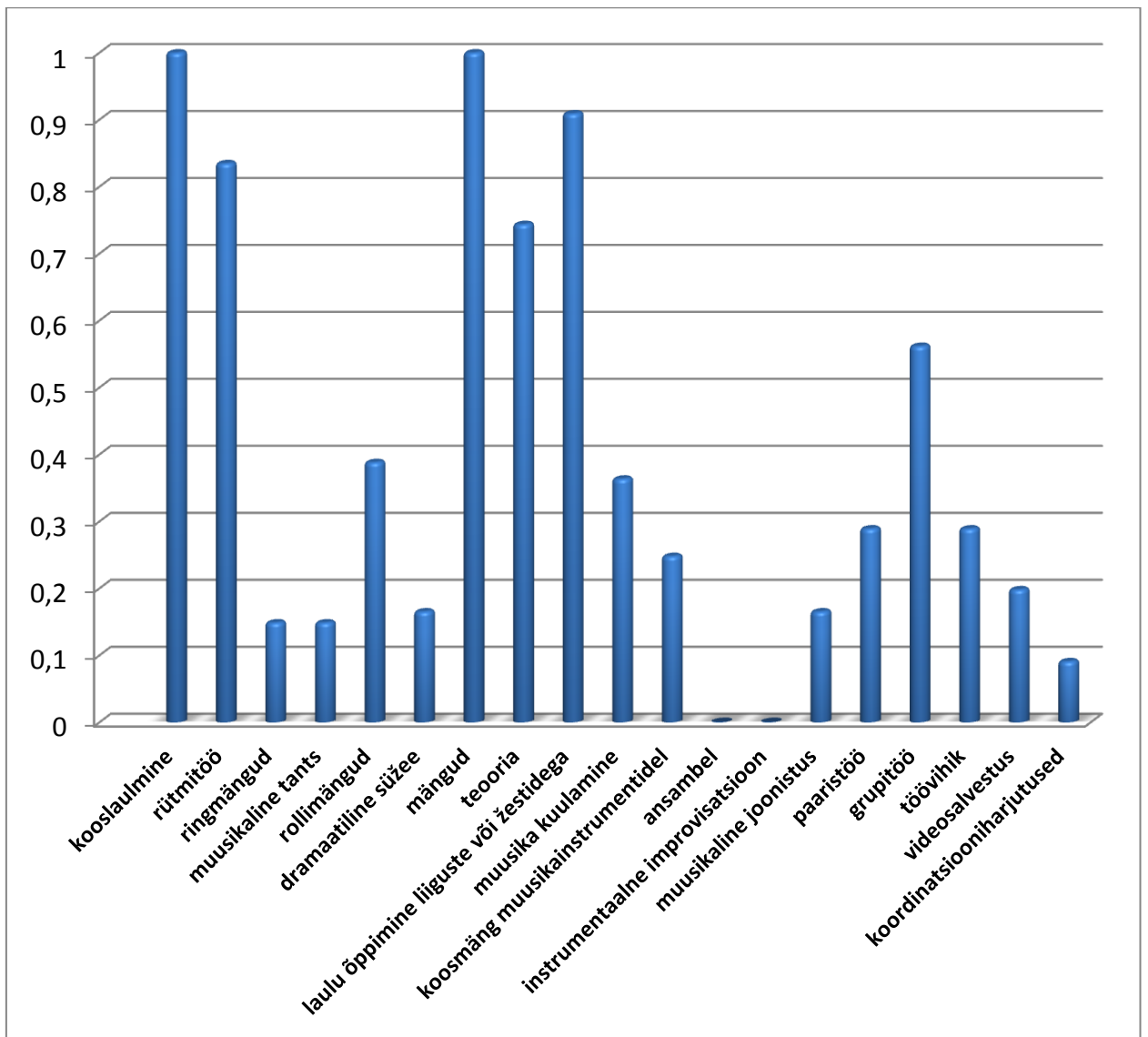

Joonis 1. Õpikeskkond klassisides (N=121 õpilast)

Analüüsidest saadud andmeid (joonis 1), võib konstateerida järgmist: õpetajate ettevalmistus tunniks väljendus 83,3% (a); kõikide tundide tegevus algas üldise positiivse õhkkonna loomisest – 100% (b); tunnis olid kõik vajalikud õppevahendid – 100% (c); õpetaja alustas tundi kõikide laste kaasaaramisega õppetegevusse – 100% (d); arusaam õppekorraldusest ja õppekavast oli klassile arusaadav ja jõukohane – 66,7% (e); klassis valitsesid head, sõbralikud ning soodsad õpitingimused – 83,3% (f). Kõikides tundides täheldati ainult kõrget positiivsust (91,65%) õpilastevahelistes suhetes: sõbralikkus (100%), austus ja usaldus (83,3%) (g).

Joonise nr.1 järgi võib järeldada järgmist: õpetajad kontrollivad kõikide tunnis vajalike õppevahendite olemasolu, ajendavad aktiivselt lapsi ühistegevusteks ja loovad üldise positiivse töömeeleolu. Suhted klassikaaslaste vahel olid väga heatahtlikud. Õpetajate ettevalmistusaste tunniks ja soovitud keskkonna tingimused moodustasid, kahjuks, mitte eriti kõrget taset. Joonis 1 näitab, et küllalt paljudele lastele on õppekava korraldus arusaamatu ja üle jõu käiv. Üldine tunni tingimuste ja atmosfääri taseme näitaja moodustas 89,1%.

Tunnis kasutati järgmiseid õppetegevusi (joonis 2):

Joonis 2. Tegevused, mis aitasid õpilaste üksteise mõistmisele ja koostöö arengule (N=121 õpilast)

Iga muusikaõpetaja (joonis 2) kasutas tunnis ühislaulmist ja ühiseid mänge. Koos liigutustega õpitavates lauludes osales 90,9% lastest ning 83,5% lastest eelistas kasutada rütmilisi liigutusi.

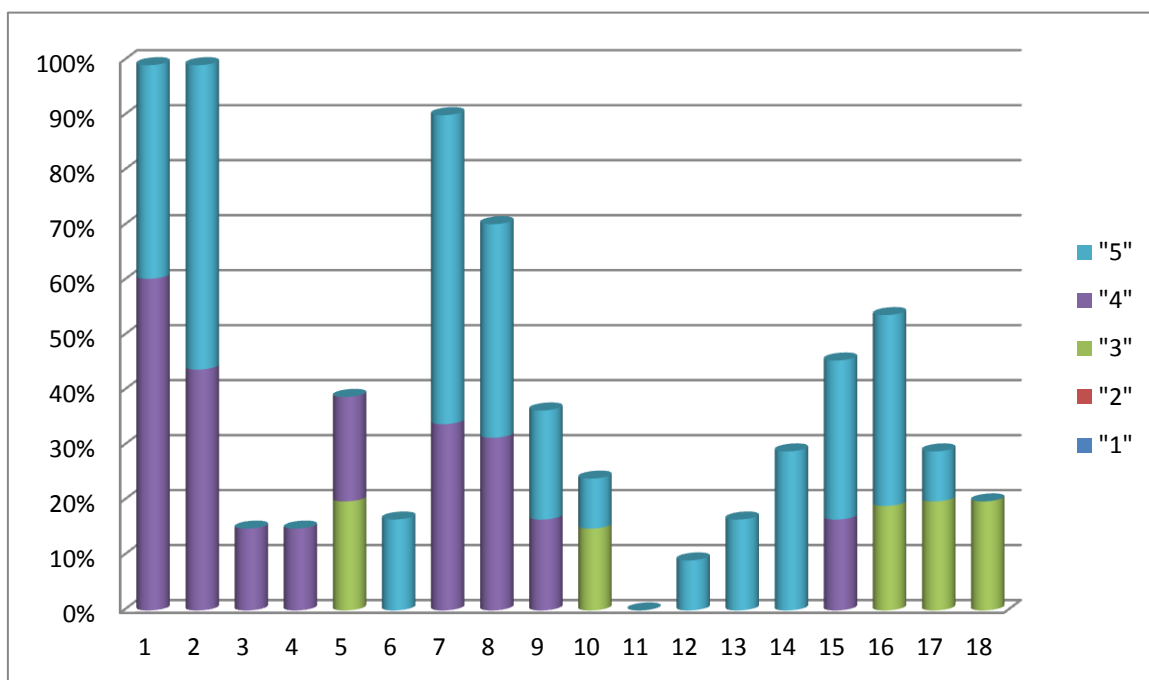
Kuuest uuritavast õpetajast, kasutas tunnis ainult 1 õpetaja ühiseid ringmängulaule ja muusikalist tantsu, 2 õpetajat vaatasid lastega muusikalist videolõiku, millele järgnes arutelu (vaadatud katkendist), samuti osutasid kõik need õpetajad tähelepanu töövihikute kasutamisele. Üks õpetaja kasutas koordinatsiooni arendavaid mänge. Pooled õpetajatest töid õppetegevusse rollimängud ja muusika kuulamist koos sellele järgneva aruteluga. Tunnis musitseeriti instrumentidel, töötades rühmas ja paarides. Draama süžee lülitas õppetöösse sisse üks õpetaja; rohkem kui pool uurimuses osalejatest tegelesid teoreetilise uurimuse

õppimisega; üks õpetaja andis ülesande valmistada ühise muusikalise pildi. Tunnis kahjuks ei kasutatud ühiseid pillimängu improvisatsioone ja ansamblimängu.

Joonise 2 järgi võib teha järelduse olemasolevatest motiividest, mis soodustavad laste sotsiaalsete oskuste, teadmiste ja vilumuste arengut:

- Heasooviliku keskkonna loomine klassis ning tegutsemine ühiste eesmärkide saavutamise nimel ühiste ülesannete sooritamise kaudu;
- Õpetajad andsid võimalusi avaldada lastel oma loomingulisi võimeid/oskusi ja originaalsust ideede rakendamisel;
- Õpetajad kasutasid rühma- ja paaristööd.

Järgnevalt vaadeldakse ühistööde kasutamist tunnis, milles väljenduvad laste sotsiaalsed avaldusvormid (hindamine 5 palli skaalal)

Joonis 3. Õpilaste sotsiaalsuse avaldumine õppetegevuses (N=121 õpilast)

Joonise 3 järgi võib järeldada, et mitte kõik õpetajad ei rakendanud muusikatunnis mitmekesiseid tegevuse liike. Kuid need tegevuse liigid, mida siiski kasutati, omasid küllalt positiivseid tulemusi.

Hinnates õpilaste sotsiaalseid avaldusvorme, mis lähtuvad tunni tegevusest, võib tuua esile prioriteetseid tulemusi:

- (№1) ühislaul ("4" - 60,33% lastest, "5" - 38,83% lastest);
- (№2) rütmitunde arendamine, tegevused, mis on seotud rütmitunde arendamisega ("4" - 43,8% lastest, "5" - 55,36% lastest);
- (№7) teoreetiliste materjalide uurimine tunnis ("4" - 33,88% lastest, "5" - 56,19% lastest);
- (№8) laulu õppimine liikumise või žestidega ("4" - 31,41% lastest, "5" - 33,83% lastest); (14) paaritöö ("5" - 28,92% lastest);
- (№16) imitatsiooni ülesanded ("3" - 19% lastest, "5" - 34,71% lastest);
- (№15) rühmatöö ("4" - 16,53% lastest, "5" - 28,92% lastest);
- (№6) draama lavastus ("5" - 16,53% lastest);
- (№9) muusika kuulamine, sellele järgneva aruteluga ("4" - 16,53% lastest "5" - 19,83% lastest);
- (№17) laulu õppimine ilmaliigutusteta ("3" - 19,83% lastest, "5" - 9,09% lastest);
- (№18) muusikaline videosalvestus ("3" - 19,83% lastest).
- (№13) muusikaline pilt ("5" - 16,53% lastest);
- (№3) ringmäng (4) muusikaline tants ("4" - 14,88% lastest); (5) rollimängud ("4" - 19% lastest, "3" - 19,83% lastest);
- (№10) instrumentaal mäng klassiga ("3" - 14,88% lastest, "5" - 9,09% lastest);
- (№2) instrumentaalne improvisatsioon ("5" - 9,09% lastest).

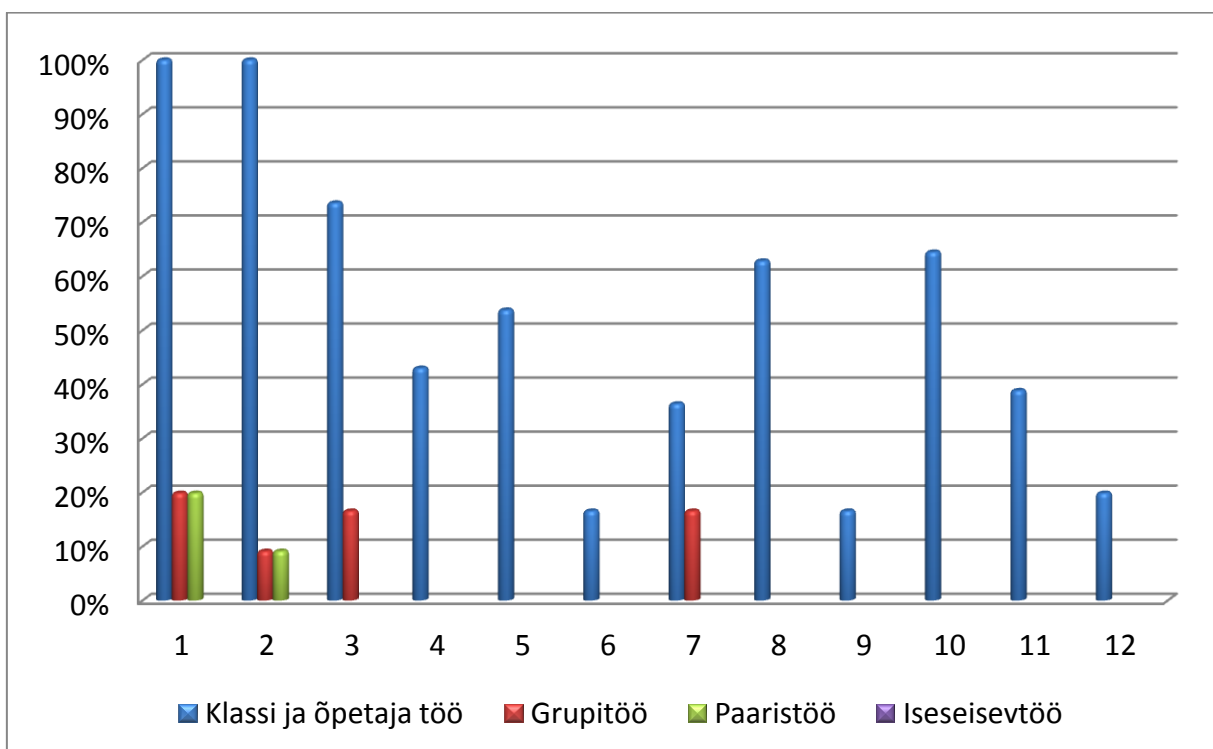
Kahjuks ei esinenud tundides üldse sellist tegevust nagu mäng instrumentaalansamblis (11).

Joonis 3 näitab, et muusikatunni jooksul oli lastel võimalus avaldada oma arvamust või tuua sisse oma ideesid, osaleda ühistes diskussioonides, mängudes, tantsudes, töötada koos klassikaaslastega, ilmutada ja näidata üles oma fantaasiat ning loomingulisi võimeid, demonstreerida oma oskusi klassis ja osaleda aktiivselt väljapakutud teemade arutelus.

Joonis 3 põhjal, võib lisada, et lapsed mõistavad ning tulevad toime tunnis väljapakutud ülesannetega. Õpetaja poolt nõutavate ülesannete lahendamiseks on lastel olemas vajalikud

oskused ja teadmised, nad tunnevad vastutust kollektiivses töös, püüavad arvestada teiste arvamustega. Võib märkida juurde, et ühises töös leiavad lapsed kiiresti ühise keele, demonstreerivad rõõmuga oma oskusi, võimeid ja teadmisi, pakuvad välja ideesid, avaldavad arvamust, suhtuvad suure huviga tunnis toimuvasse tegevusse.

Tunnis kasutati erinevaid ühistöö liike. Nende hulka kuuluvad: õpetaja ja õpilase vaheline koostöö, rühma-, paaristöö ja iseseisev töö.

Joonis 4. Sotsiaalsuse avaldumine kasutatavates meetodites (N=121 õpilast)

Õpetajate poolt tunnis kasutatavate meetodite ja võtete analüüsimisel (Joonis 4), oli kõrgeks astmemäärajaks klassi ja õpetaja vaheline koostöö. Terve tunni jooksul oli iga õpetaja järjepidevates vastastikustes suhetes klassiga, olgu siis laulu õppimisel või rütmivormiga tegelemisel.

Teoreetiliste aluste uurimisel (3) osales 73,54% last, (8) mängudes 62,8% last, (10) improvisatsioonilistes ülesannetes 64,45% last, (4), mängudes muusikainstrumentidel osales 42,97% lastest (5) ja imitatsioonis- 53,71% lastest.

Diskuteerimisvõimalus (11) oli antud 38,83% lastest, (7) kuulatud muusikalise katkendi arutelu osales 36,36% lastest, (6) muusikat värvides väljendada sai 16,53% lastest, (9)

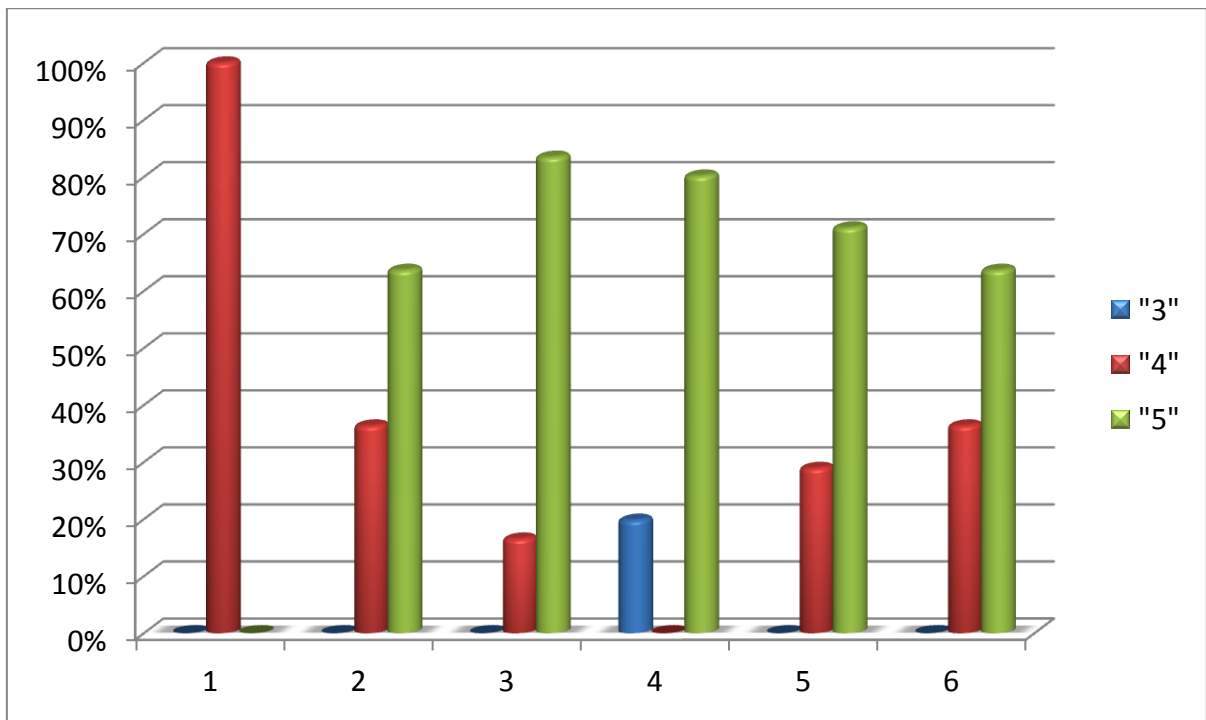
lavastada dramaatilist süžeed said 16,53% lastest, (12) läbivaadatud videosalvestust arutas 19,83% lastest (1).

Rühmatöös õppisid laulu 19,83% lastest, (3) teoreetilistes alustes ja (2) rütmitunnet arendavates tegevustes-9,09% lastest, (8) rühmamängudes - 16,53% lastest. Paaritööd oli kasutatud (1) laulu õppimises osales 19,83% lastest ja (2) rütmitegevustes osales ainult 9,09% lastest. Iseseisev töö tundides puudus.

Analüüsides joonist 4, võib märgata õppetegevusi, milles ilmneseid kõige enam sotsiaalsed oskused, teadmised ning vilumused. Kõige enam olid need ilmingud vaadeldavad õpetaja ja klassivahelises töös. Olles õpetaja pideva kontrolli all, võis laste vahel märgata lugupidavat suhtlemist, aktiivset kooskõlastatud tegevust ning huvi töö vastu. Lapsed püüdsid ära kuulata klassikaaslaste arvamust, jagada oma nägemusi, vaateid ja seisukohti, analüüsida oma tegevust ette. Võib märkida, et puudus igasugune hirm avaliku esinemise ja oma arvamuse avaldamise ees. Oli võimalus pidada diskussiooni oma klassikaaslastega, jagada teistega oma ideid ja vaateid. Lapsed suhtusid suure huvi ning heatahtlikkusega teiste edusse, kuulates nende arvamust.

Rühmatöö astmenäitajad ei ole eriti suured kuna neid kasutati õpetajate poolt vähe. Kuid tulemused on siiski olemas. Näiteks võis rühmas vaadelda positiivseid suhteid, huvi ühise töö vastu. Lapsed kuulasid huviga teiste arvamusi, püüdes avaldada lugupidamist ja heatahtlikkust neid ümbritsevate klassikaaslaste vastu.

Tööd paarides kasutas ainult kaks õpetajat. Vaatamata sellele näitasid lapsed üles aktiivsust, suhtlesid lugupidavalt ning olid huvitatud tööst pinginaabriga. Selle protsessi ajal võis märgata paarides toimuvaid diskussioone ning soovi lahendada küsimusi rahulikult teel. Vestluses võis näha, et lapsed kuulasid oma vestluskaaslast, pakkusid välja oma ideesid ning täiendasid rühmatööd oma arvamustega. Iseseisvat tööd ei kasutatud.

Joonis 5. Sotsiaalsete oskuste kujundamisele suunatud tunnitegevused (N=121)

Võib vaadelda, milliseid komponente kasutasid õpetajad muusikatunni töös. Kõikidest rühmatöös (joonis 5), kasutatavatest meetoditest võib esile tuua järgnevaid momente sotsiaalse kujunemise ja arengu avaldumistest: esiteks, püüdsid lapsed enamikel juhtudel oma vestluskaaslase arvamust lõpuni ära kuulata (1), lastel oli oma arvamuse avaldamise ja põhjendamise võimalus õpetaja küsimustele vastates (2), õpetaja püüdis leida laste arvamustes maksimaalset kompromissi (3), õpilased osalesid tunni rühmatöös (4), õpetaja leidis moodusi õppetegevuse motiveerimiseks (5), tunnis võis jälgida õpetaja ja klassi vahelist koostööd (6).

Joonise 5 järgi võib näha, et õpetajate poolt kasutatav tunnitegevus soodustab sotsiaalsete oskuste, vilumuste ja teadmiste kujunemist ja arendamist. Õpetajad mõistavad oma vastutust koolilaste kasvatuses ning püüavad omalt poolt anda kõik selleks, et lapsed tunneksid ennast mugavalt, hubaselt, õpiksid suhtlema teiste lastega, kuulaksid teiste arvamust ja avaldaksid oma vaateid. Vaatamata sellele, et klassis on palju lapsi ning seetõttu võivad tekkida vastuolud arvamustes ja seisukohtades, püüavad õpetajad konfliktseid situatsioone lahendada rahulikult, tehes kõik selleks, et diskussioonis osalev õpilane suhtuks heatahtlikult klassikaaslastesse, nende arvamustesse ja vaadetesse.

Tugevate (+) ja nõrkade (–) külgede analüüsimisel toodi välja järgmised näitajad:

(+) – aktiivsust tunnis oli märgitud 4 pedagoogil, mitmesuguste erinevate tegevuste rakendamine oli täheldatud 3 pedagoogil. Üks õpetajatest kasutas võtete variatiivsust, teisel õpetajal võis näha kõikide laste aktiivsust õppeprotsessis. Lisaks ülalmainitud punktidele oli tähendatud vaba diskussiooni võimalust, aktiivsust õpetaja ja õpilaste vahelises ühistöös ning lastele antud oma arvamuse avaldamise võimalust.

(–) – pooled õpetajatest ei tegelenud tunnis ühise pillimänguga, vähem kui pooled pedagoogidest ei kuulanud muusikalisi katkendeid neile järgneva aruteluga, mõned lastest ei saanud lõpuni aru õpetaja poolt esitatavatest ülesannetest. Üks õpetajatest pühendas liiga vähe aega laste arvamustele kuulamisele.

3.2. Intervjuude analüüs

Õpetajaid intervjueriti eesmärgil teada saada nende arvamust tunnis toimuvast õppeprotsessist ja sotsiaalsetest avaldusvormidest. Intervjuus osales 6 õpetajat.

- (1) Üks kolmandik (1/3) õpetajatest omab keskeriharidust, teine kolmandik kõrgharidust ja kolmas – vähemuses omandas magistrikraadi. (Siin ja edaspidi arv sulgudes tähendab ankeedi küsimuse numbrit).
- (2) Pedagoogilise staaži määraja asub vahemikus 4.kuni 30. aastani.
- (3) Osalejate arvates peavad õppeprotsessi tingimused olema toetavad, sõbralikud, positiivsed ja turvalised. Õpetajad püüavad tunnis luua leplikkuse, sallivuse, usalduse, arusaamise, avatuse, õnne atmosfääri, kasvatavad lastes teiste kuulamisoskust, õpetavad arvestama teiste inimeste arvamustega, vältima tagarääkimist, üksteise üle naermist ning mõistma seda, et õpetaja ja õpilane on mõttekaaslased, kes tunnevad rõõmu üksteisega suhtlemisest.
- (4) Õpilase kaasamine ühisesse tunni tegevusse, toimub üldiste ja rühmatööde, ringmängude, mõistatuste lahendamise, viktoriinide, võistluste, joonistamise, diskussioonide, suhtlemise, ühise muusika kuulamise, liikumise ja instrumentaalmängu vahendusel.
- (5) Kuivõrd selged on õpilastele tunnitöö eesmärgid- oleneb mõningatest teguritest. Näiteks: peavad ülesanded vastama antud vanusele, väikeseid lapsi on mõttekam

õpetada mänguvormis. Arusaamine sõltub paljuskki sellest kuivõrd hästi omandas laps tunniteema.

- (6) Õpetajate arvamuse kohaselt toimub sotsiaalsete oskuste, teadmiste, vilumuste avaldumine terve tunni jooksul. Siia arvatakse järgnevad punktid: oskust kuulata teisi, analüüsida, kuuletuda, arvestada teise inimese arvamusega, oskust esitada oma mõtteid ja osaleda vestlustes.
- (7) Õpetajate poolt ülalmainitud tegevuste kõrval, mis aitavad kaasa üksteise mõistmisele, laste sallivusele, leplikkusele tunnis olid ka teoreetilised tööd (abi osutamine üksteisele) individuaalsed esinemised (laulmine, pillimäng), rühmatöö, õpitud laulu esitus, instrumentaal ja kollektiivsed mängud. Üks õpetajatest selgitas, et ühise töö vahendusel jõuavad lapsed ühise arvamuseni, valivad endale liidri ning alluvad temale. Teise õpetaja arvates soodustab igasugune tegevus arengut, kui kasutada alguses sissejuhatust, eesmärgi seletust ja tähtsust. Loetletud tegevuste hulgas olid teatraalsed etendused, tantsulised esinemised, mäng flöödil ja koor.
- (8) Õpetajate arvates võib tunnis jälgida järgnevaid omavaheliste sotsiaalsete suhete avaldumise vorme: soovi töötada paaris/ rühmas, arvamuse toetamine , julgustamine ergutamine suulises vormis, oskus kuulata rahulikult ning arvestada teiste arvamustega, osata alluda juhtkonnale ning olla ka ise hea juht, kontakteeruda klassikaaslastega, osata ennast selgelt väljendada, lahendada tekkivat konflikti, otsida kompromissi, olla enesejaatav.
- (9) Küsimusele, millised muusikalised tegevused toetavad sotsiaalseid oskusi, nimetasid õpetajad peamiselt üldiseid liike: muusikalist liikumist, mängu, instrumentaalseid mängu, laulmist, muusika kuulamist sellele järgneva aruteluga, koorilaul, orkestrit, musitseerimist. Üks õpetajatest väitis, et kõik klassis toimuv õppetegevus, soodustab sotsiaalsete oskuste arengut.
- (10) Õpetajate arvates tuleb suuremat tähelepanu pöörata järgnevate sotsiaalsete oskuste arendamisele: initsiatiivile, valmisolekule ühiseks tööks, kaastundlikkusele, lugupidamisele, tolerantsusele, aususele, suhtlemisoskusele ning oskusele kuulata oma vestluskaslast, samuti sõbralikkusele ja olla positiivses häälestuses Ühest vastusest tuli välja, et lapsed peavad ennast tundma kaitstutena ja tundi oodatutena, suhtlema klassikaaslastega, et saada uut ja huvitavat informatsiooni- seega on kõikide sotsiaalsete oskuste areng väga tähtis.

- (11) Küsimuste hulgas: *Kuidas saab veel arendada sotsiaalseid oskusi*, - olid erinevad vastused, millest ühed kujutasid rühmatöid: liidriks olemise ja esinemise võimalus, rollimängud, tunnid väljas soojal aastaajal, võimalus anda teisele hinnangut, mõelda välja laulule muusikalisi liigutusi või rütmisaadet, omada võimalust rääkida tunnis, arutada etteantud teemadel, osaleda paaris pillimängus, joonistada ühine pilt.
- (12) Õpetajad on arvamusel, et muusikatund on vajalik aine, seda eriti laste sotsiaalsete oskuste arendamiseks. Muusika vahendusel õpivad lapsed kuulma ja tajuma kaunist kunsti, nad saavad olla loovad, rakendades oma teadmisi, oskusi, vilumusi ja vaimujõudu. Kui võrrelda muusikatundi mõne muu ainega, näiteks matemaatikaga, siis väitis üks õpetajatest, et muusikatundides valitseb loominguline ja vaba õhkkond, lapsed ei tunne hirmu ja ei karda eksida. Siin õpivad nad peamisi eneseväljenduse põhimõtteid.

3.3. Uurimisandmete võrdlusanalüüs

Antud uurimistöös käsitletakse rühmade erinevaid muusikalise tegevuse liike ja määratakse nende osalust lapse sotsiaalses arengus. Muusikatundide analüüs ja intervjuud õpetajatega, näitasid, et uuritavad mõistavad oma pedagoogilise missiooni olulisust ning omavad suurt vastutustunnet laste kasvatamisprotsessis. Analüüs näitas, et õpetajatel on olemas kõik pedagoogiliseks tööks vajaminevad teadmised ja oskused selleks, et õppeprotsess kulgeks lapse kujundamise ja arendamise suunas.

- 1) Võrdlusanalüüs näitas, et tundides valitsev positiivne õhkkond on küllaltki kõrgel tasemel. Õpetajate arvates sõltub see eelkõige avatud ja usalduslikest suhetest klassis. Kogu õpetaja tegevus on suunatud sellele, et lapsed õpiksid omavahel suhtlema kannatlikult, üks teist aktsepteerivalt ja oleksid avatud oma klassikaaslaste suhtes. Samuti oskaksid kuulata kaaslasi, omada ja põhjendada oma seisukohti ning tunnistada teiste saavutusi. Vaatamata tulemustele, kus teatud õpilaste arvule jäid arusaamatuks õpetaja nõudmised (joonis 1 ja tunnivaatlused), puudusid nende suhetes pilked, üleolek ja oma arvamuse peale surumine. Tunniprotsessis osales iga õpilane, sõltumata tema võimetest.
- 2) Tundides kasutati erinevaid muusika-rühma tegevuse liik (joonis 2 ja tunni vaatlused). Tuginedes läbiviidud tundide vaatluse analüüsi tulemustele ja õpetajate arvamustele, võib järeldada, et kasutatavate muusikategevuste liikide mitmekesisus on olemas ja vaatamata mitte eriti kõrgetele näitajatele on tundidesse kaasatud peaaegu kõik tegevuse liigid. Kasutades rühma koostööd, püüavad õpetajad luua heatahtlikku meeleolu, andes lastele

võimalust ennast loominguliselt väljendada. Samuti luuakse olukordi, kus iga laps saab panustada ühise eesmärgi/tulemuse saavutamiseks. Rakendades muusikatundides rühmatööde vorme õpivad lapsed üksteise mõistmist, tolerantsust, austavat suhtumist ja vastutustunnet.

- 3) Kõige säravamaks näitajaks kollektiivses rühmatöös olid järgmised tegevuse liigid: ühislaul, rütmiülesanded, teoreetiliste aluste uurimine ja laulmine koos liikumisega ja žestidega (joonis 3 ja tunnivaatlus). Just nendes tegevusliikides olid kõige kõrgemad näitajad. Õpetajate arvates õpilastele meeldivad rühma- ja paaritööd, kus nad saavad vabalt kontakteeruda klassikaaslastega. Sellistes töötingimustes kinnistuvad suhtlemisoskused, kus lapsed õpivad arvestama teistega, üksteist toetama, alluma liidrile/mängujuhile ning lahendama küsimusi rahumeelselt.
- 4) Sotsiaalsed avaldumised (joonis 4 ja tunni vaatlused) ilmnevad kõige rohkem õpetaja ja õpilase vahelises koostöös. Viies läbi erinevaid rühmatöid klassis ning jälgides tunni protsessi, oli näha, et õpetaja kontrollib tunni töö käiku, aidates igat õpilast ja andes mõista, et iga õpilane on kaitstud ja väärib tähelepanu. Õpilasel aidatakse tunnetada aktiivsust õppeprotsessis ja näidata oma loomingulisust. Õpetajad arvavad, et laste omavahelised suhted tunnis rikastavad neid uue ja huvitava informatsiooniga, olles tõukejõuks iseseisvate suhete loomisele keskkonnas.
- 5) Õpetajad kasutavad teadlikult erinevaid õppeprotsessi liike (joonis 5 ja tunnivaatlus), mis on suunatud laste sotsiaalsete oskuste arendamisele. Õpetajate arvamuste kohaselt, mida kinnitasid ka tunni vaatlused, on väga tähtis ennetada konfliktide tekkimist, vaatamata erinevatele arvamustele ja sõltumata õpilaste arvust ja staatusest klassis.

Tunni vaatluste analüüs ja intervjuu tulemuste andmed näitasid, et muusikatunnid koolihariduse süsteemis on väga olulised. Muusika tegevuse vahendusel õpivad lapsed looma, realiseerima koostöö oskusi, kasutama oma teadmisi, oskusi, vilumusi, loomingulisi ressursse ning ei karda välja öelda ja kaitsta oma arvamust.

KOKKUVÕTE

Antud magistritöö eesmärgiks oli selgitada välja muusikaalase rühmategevuse mõju 1.-2. klassi õpilaste sotsiaalsete oskuste kujundamisel ja arendamisel.

Uurimisprotsess seisnes selles, et käsitleda erinevaid muusikalisi rühmatöö liike, samuti määrata kindlaks, kuidas läbiviidud ühine õppetegevus võib aidata kaasa õpilase sotsiaalsete oskuste arengule.

Magistritöö koosneb sissejuhatusest, teoreetilisest peatükist, uurimuse metoodikast uurimisandmete analüüsist, arutelust, kokkuvõttest, kasutatud kirjandusest ja lisadest.

Esimeses peatükis käsitletakse sotsiaalsete oskuste mõistet ja liike, mis on omased esimese kooliastme lastele (7.-9. a.). Samas kirjeldatakse muusikarühma tegevusi, mis soodustavad efektiivset muusikalist kasvatust, arendades lapses kõiki sotsiaalseks arenguks vajaminevaid omadusi, et kasvada täisväärtuslikuks ühiskonna liikmeks. Teises ja kolmandas peatükis keskendutakse uurimusele, selle metoodika lahtikirjutamisele ja saadud andmete analüüsimisele.

Uurimuse probleemi esitatakse töös kahe uurimisküsimusena:

- Kuidas mõjutab rühmatöö lapse sotsiaalsete oskuste, teadmiste ja vilumuste arengut?
- Mil moel rühmatöö aitab lapsel kohaneda sotsiaalse keskkonnaga, kujundades samaaegselt tema isiksuse omadusi?

Vastus esimesele (1) uurimisküsimusele kõlab järgmiselt: ühistööde vahendusel õpivad lapsed omavahel suhtlema, arvestama nende vaadetega, üksteist toetama, alluma vastu võetud eeskirjadele, samuti lahendama probleeme rahumeelselt. Just koolisisesed suhted kinnistavad omavaheliste suhete oskusi.

Käesoleva töö andmeanalüüs näitas, et tundide jooksul andis iga õpetaja võimaluse erineval määral igale õpilasele oma arvamuse avaldamiseks või anda ideesid, osaleda omavahelistes diskussioonides, mängudes, tantsudes, töötada koos teiste lastega, näidata üles fantaasiat ja loomingulisi oskusi, demonstreerides oma oskusi klassi ees, osaleda aktiivselt ette antud teemade arutelus.

Õppeprotsessi aktiivsus kulgeb õigesti kui klassis on loodud avatud, usalduslikud suhted. Kuna õpetajate tegevus oli suunatud positiivsete suhete loomisele, siis tulemuseks olid heatahtlikkuse, usalduse, vastastikuse mõistmise, avatuse, kuulamisoskuse oma arvamuste põhjendamise ja teiste õpilaste saavutuste tunnistamise avaldumise vormid.

Uurimistulemused näitasid, et lapsed, kes said hakkama tunnis ette antud ülesannetega, said vajalikke teadmisi ja oskusi järgnevate ülesannete täitmiseks. Kollektiivses töös võis näha laste suurt vastutustunnet ja püüdlust. Ühise koostöö eesmärgi saavutamine ühendas laste huvid ja köitis tegevust klassis.

Uurimusest saadi vastus ka teisele (2) uurimisküsimusele. Nii sai muusikatunni peamiseks liigiks aktiivne *klassi ja õpetaja vaheline töö*. Iga õpetaja leidis võimaluse tunni jooksul olla pidevas vahetus kontaktis klassiga, kas siis õppides laulu või töötades rütmülesannetega. Siin kasutati ka teoreetiliste aluste õppimist, ühismänge, improvisatsioonilisi ülesandeid, mängu instrumendil, imitatsioonilisi harjutusi, diskussioone, kuulatud muusikalõikude ja videosalvestuste arutamist, muusikaliste piltide joonistamist, dramaatiliste süžeede lavastamist.

Just *klassi ja õpetaja vahelises koostöös* oli sotsiaalsete suundade näitaja kõige kõrgem. Vaatamata sellele, et lapsed olid vabamas ja võrreldes teiste tundidega „vähem piiratud tingimustes, valitses nende vahel lugupidav suhtlemine, aktiivsed kooskõlastatud tegevused. Lapsed kuulasid klassikaaslaste arvamusi, jagasid oma vaateid, töötasid ühise plaani kallal. Kuna õpetaja oli kursis kõikide klassis toimuvate sündmustega, siis oskas ta väga hästi toetada laste positiivseid, hoolivaid, sõbralikke suhteid. Õpilastel puudus esinemishirm, samuti julges igaüks välja öelda oma arvamust.

Samuti saadi teada õpetajate aramus kasutatavate koostöö liikide tegevusest ja mil moel mõjuvad õpetajate poolt kasutatavad meetodid õpilaste sotsiaalsete oskuste arenemisele. Õpetajate arvates on ühistegevus parimaks viisiks laste „kaasa haaramiseks” tunnitöösse. Vaatamata erinevatele sünnipärasele eeldustele ning võimetele saab igat last kaasata

ühistegevusse, näiteks: ühis-, ringmängudesse, vestlusesse klassikaaslastega, joonistamisse, muusika kuulamisse, liikumisse ja kollektiivsesse musitseerimisse muusikainstrumentidel.

Intervjuu andmeanalüüsi tulemuste põhjal võib järeldada, et I kooliastmes kasutavad õpetajad erinevaid mängulisi tegevusi kuna ülesanded peavad vastama antud vanusele. Õpetajate arvates toimub sotsiaalsete oskuste avaldumune kogu tunni vältel. Näiteks, soodustavad sellised iseloomujooned nagu: vastastikune mõistmine ja tolerantsus head grupitööd, õpitud laulude esitust, mängu instrumentaalorkestris ja kollektiivseid mänge.

Kõige vähem kohtame nende joonte avaldumist teoreetilistes töödes ja individuaalsetes esinemistes. Õpetajad on seisukohal, et ühise töö kaudu jõuavad lapsed ühise arvamuseni, valivad liidri ning alluvad temale. Just nimelt siin toimub eneseteostuse ja enesejaatuse protsess. Teoreetiliste allikate analüüs näitas, et eesmärgistatud muusikaline tegevus klassis soodustab muusikaliste maitsete, eelistuste ning sotsiaal- kultuuriliste väärtuste kujunemist.

Saadud uurimistulemuste põhjal magistritöö autor kinnitab, et töös püstitatud eesmärk on saavutatud ja uurimisküsimustele on saadud vastused.

Töö lisaväärtuseks võib pidada võimalust, et saadud tulemused võivad olla lähtepunktiks ja aluseks järgnevate analoogiliste uurimuste korraldamisel ja läbiviimisel.

SUMMARY

The purpose of this master's thesis is to find out how group musical activity influences the development of children's social skills in grades 1-2.

The thesis is oriented towards the concepts and types of a sociality, necessary social skills that are inherent in children ages 7-9 years old and also the cause of social incompetence. Educational group musical activities that promote effective music education, developing in the student all necessary advanced social skills and improving student comprehension were described in this paper.

The research challenge, how group work influences children's social skills development, adapts to environment and forms their personal qualities, was prepared based on the analysis of the received data.

The first research question targeted in this thesis is: How group work influences children's social skills development, expresses that children learn to work as a 'team' with their classmates, consider their opinion, hang together, comply with the standard rules and solve problems peacefully through collaboration. Just mutual communication skills are formed in the general educational relations. The research results also showed that children, who are equal to the task in the classroom, got the necessary knowledge and skills for the solution of the subsequent tasks.

The second research question targeted in this thesis is to consider the types of musical and group works used in the music lessons and promoted children's social development. Active work 'a class's and a teacher's work' is the main type used by teachers in the music lessons. The social indicator was the highest just in 'a class's and a teacher's work'. In spite of the fact that the working atmosphere in the classroom was simple, children communicated with

each other in a kind and respectful way, actively coordinated actions and was interesting in working.

The third research question is to find out teachers' opinions about applied types of joint activities and how teaching methods influence on the children's social skills development. According to teachers' opinions, joint activity is the best way to engage children in the lesson.

The analysis of interview data and supervision during lessons showed that in the first school grades teachers use different activities in a form of a game because the tasks should correspond with this age. Teachers think that social skills appear during the lesson. For instance working in groups, performance of studied songs, the instrumental orchestra and collective games are presented as a good way of children's mutual understanding. But theoretical works and individual performances are not so good.

Teachers consider that children reach consensus, choose the leader and submit to him in consequence of collaboration. Self-affirmation and self-expression process takes place just here and this is an important point in the social development.

The theoretical sources analysis showed that correctly directed educational music activities in the classroom develop musical thinking, taste and welfare values. Practical research results confirmed the necessity of various methods in the lessons for the achievement of the objectives.

KASUTATUD KIRJANDUS:

Bartsch, K., Wellman, H. M. (1995). Children talk about the mind. New York: Oxford University Press.

Bhatt, N. (2007). Human Development: A Lifespan Perspective. Jaipur, IND: Global Media.

Capitano, L. (2003). Carl Orff – The Basic Principles. Music Education.

Flavell, J. H. (1992). Perspectives on perspective taking. In H. Beilin and P. Pufall (Eds.), Piaget's theory: Prospects and possibilities (pp. 107–139). Hillsdale, N.J.: Erlbaum.

Flavell, J. H. (2004). Theory-of-Mind Development: Retrospect and Prospect. Merrill-Palmer Quarterly, Vol. 50, No. 3, pp. 274–290. Wayne State University Press, Detroit, MI 48201.

Flavell, J. H., and Miller, P. H. (1998). Social cognition. In D. Kuhn and R. S. Siegler (Eds.), Handbook of child psychology. Vol. 2: Cognition, perception, and language. 5th ed. (pp. 851–898). New York: Wiley.

Glover, J. (Contribution by), **Young, Susan** (Contribution by) (1999). Primary Music : Later Years. London, GBR: Falmer Press.

Green, L. (2008). Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy. Abingdon, Oxon, GBR: Ashgate Publishing Group.

Gruhn, W. (2005). Children need music. International Journal of Music Education. University of Music Freiburg.

Hedden, K. S., and Woods, G. D. (1992). Students Outcomes of Teaching systems for general music. Handbook of Research on Music Teaching and Learning: A Project of the Music Educations National Conference. New York: Schirmer Books.

Hennessey, S. (1995). Music Seven-Eleven : Developing Primary Teaching Skills. Florence, KY, USA: Routledge.

Hirsjärvi, S., Remes P., Sajavaara, P. (2007). Uuri ja kirjuta. Tallinn. Kirjastus: Medicina.

- Kuebli, J.** (1994). Young children's understanding of everyday emotions. *Young Children*, March, 36 – 47.
- Kuhn, D.** (2000). Metacognitive development. *Current Directions in Psychological Science*, 9, 178–181.
- Küttis, K.** (2004). Arengu- ja pedagoogikapsühholoogia (loeng). Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuri akadeemia.
- Lang, N.** (2010). *Group Work Practice to Advance Social Competence: A Specialized Methodology for Social Work*. New York, NY, USA: Columbia University Press.
- McAnally, E. A.** (2010). *Middle School General Music : The Best Part of Your Day*. Lanham, MD, USA: Rowman & Littlefield Education.
- Muldma, M.** (2007). *Muusikadidaktika I kooliastmel*. Tallinn: Kirjastus Koolibri.
- Muldma, M.** (2010). Muusikaõpetus väärtuskasvatuse osana. *Väärtused koolieelses eas: väärtuskasvatus lasteaias*. Koost. M. Veisson. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, Tartu Ülikooli eetikakeskus, Tallinna Ülikooli kasvatusteaduste instituut, 75-85.
- Muldma, M.** (2010). Muusikaõpetus esimeses ja teises kooliastmes. *Õppimine ja õpetamine I ja II kooliastmes*. Koost. E. Kikas. Tartu: TÜ Kirjastus, lk. 346-366.
- Muldma, M.** 2008. Muusikaline kasvatus. *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas*. Koost. E. Kikas. Tartu: TÜ Kirjastus, lk. 256-271.
- Muldma, M; Kiilu, K.** 2009. Valdkond „Muusika“. *Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad*. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. Tallinn: Studium, lk. 91-107.
- O'Hagan, K.** (Editor). (2007). *Competence in Social Work Practice: A Practical Guide for Students and Professionals (2nd Edition)*. London, , GBR: Jessica Kingsley Publishers.
- Ormisson, A., Schmidt, E.** (2002). Sünnist puberteedini lapsed ja nende tervisehäired. Tallinn.
- Papell, C. P., Rothman B.** (1966). Social Group Work Models: Possession and Heritage. *Journal on Education for Social Work* 2, no. 2: 66 – 77.
- Plummer, Deborah M.** (2008). Wright, Jannet (Foreword by); Serrurier, Jane (Illustrator). *Social Skills Games for Children*. London, GBR: Jessica Kingsley Publishers.
- Poulin-Dubois, D.** (1999). Infants' distinction between animate and inanimate objects: The origins of naive psychology. In P. Rochat (Ed.), *Early social cognition* (pp. 257–280). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pullerits, M.** (2004). Muusikaline draama algõpetus – kontseptsioon ja rakendusvõimalusi

lähtuvalt C. Orffi süsteemist. Tallinn. OÜ Vali Press (Põltsamaa).

Sarapuu, H. (1987). Koolieelsest kasvatuses lasteasutuses. Tallinn: Valgus.

Tiks S., Trubatšova J. (2010). Lõiming. Lõimingu võimalusi põhikooli õppekavas. Lõiming muusika ainekavas. Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus. http://www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=772212/1%F5imingukogumik_08+03+10.pdf

Tjutjunnikova, T. (2003). Бим! Бам! Бом! Сто секретов музыки для детей: Вып. 1: Игры звуками: Учебно-методическое пособие. Москва: Издательство ЛОИРО (Санкт-Петербург).

Tomasello, M., Haberl, K. (2003). Understanding attention: 12- and 18-month-olds know what's new for other persons. *Developmental Psychology*, 39, 906-912.

Urbel, L., Raudsepp, I. (2010). Muusika ja sissejuhatuse kunstiained. http://www.oppekava.ee/index.php/Muusika_sissejuhatus

Õunapuu, L. (2010). Üliõpilaste kirjalikud tööd. Metoodiline juhend magistritöö, seminaritöö, lõputööde, referaadi ja esse koostamiseks ning vormistamiseks. Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.

Young, S., Glover, J. (1998). *Music in the Early Years*. London, GBR: Routledge.

LISAD

Lisa 1. Tunnivaatluse lehed.

MUUSIKATUNNI VAATLUSASPEKTID

KUUPÄEV

AINE

TUNNI TEEMA

KLASS

ÕPETAJA

I. ÕPIKESKKOND KLASSIS

a) Õpetaja ettevalmistus tunniks

Väga halb 1 2 3 4 5 6 7 Väga hea
 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

b) Tund algas klassi positiivsele lainele häälestamisega

- ☐ Ja
☐ Ei

c) Vajalike õppevahendite olemasolu tunnis

- ☐ Kõik õppevahendid on olemas
☐ õppevahendid on osaliselt olemas

d) Õpetaja kaasab töösse kõiki õpilasi

- ☐ Ja
☐ Ei

e) Õppeplaani korraldus on klassile arusaadav ja vastuvõetav

Väga halvasti 1 2 3 4 5 6 7 Väga hästi
 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

f) Klassis valitsevad soodsad, mugavad ja õdusad õpitingimused

Ei 1 2 3 4 5 6 7 Ja
 ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

g) Vastastikuste suhete atmosfäär on järgnev:

- ☐ Sõbralikkus
- ☐ Üksteise mõistmine
- ☐ Teiste arvamuste austamine ja arvestamine
- ☐ Usaldus
- ☐ Vaen
- ☐ Oma arvamuse eest seismine
- ☐ Ei arvestata uute ideede ja ettepanekutega
- ☐ Puudub üksteisemõistmine ning usalduslikud suhted
- ☐

II. TUNNI MUUSIKALINE TEGEVUS

a) Tegevused, mis aitavad üksteisest mõistmise ja koostöö arengule kaasa:

- ☐ Kooslaulmine
- ☐ Rütmitöö
- ☐ Ringmängud
- ☐ Ühine muusikaline tants
- ☐ Rollimängud
- ☐ Dramaatiline süžee
- ☐ Mängud
- ☐ Teoreetiliste valdkondade uurimine
- ☐ Laulu õppimine liigutuste või žestidega
- ☐ Muusika kuulamine ning sellele järgnev ühine arutelu
- ☐ Klassi koosmäng muusikainstrumentidel
- ☐ Ansambelmäng muusikainstrumentidel
- ☐ Ühised improvisatsioonilised ülesanded muusikainstrumentidel
- ☐ Ühine muusikaline pilt
- ☐ Paaristöö
- ☐ Grupitöö
- ☐
- ☐

b) Motiivid, mis aitavad õpilaste sotsiaalsete oskuste arengule kaasa

- ☐ Heatahtliku, sõbraliku õhkkonna loomine õpetaja poolt
- ☐ Ühiste eesmärkide saavutamine koostööd nõudvates ülesannetes

- ☐ Paaris töötamise võimalus
- ☐ Grupis töötamise võimalus
- ☐ Oma loominguliste võimete ja oskuste vaba väljenduse võimalus
- ☐ Originaalsuse üles näitamise võimalus ideede ellurakendamiseks
- ☐
- ☐

c) **Õpilaste sotsiaalsete oskuste väljendumine tunnitegevuses**

Tunnitegevuse liigid	"- " → "+ "				
	1	2	3	4	5
Kooslaulmine					
Rütmitöö					
Ringmängud					
Ühine muusikaline tants					
Rollimängud					
Dramaatiline süžee					
Teoreetiliste valdkondade uurimine					
Laulu õppimine liigutuste või žestidega					
Muusika kuulamine ning sellele järgnev ühine arutelu					
Klassi koosmäng muusikainstrumentidel					
Ansamblimäng muusikainstrumentidel					
Ühised improvisatsioonilised ülesanded muusikainstrumentidel					
Ühine muusikaline pilt					
Paaristöö					
Grupitöö					
Imitatsioonilised ülesanded					
.....					
.....					

d) **Muusikalise tegevuse ajal oli lastel antud järgnevad võimalused**

Tunnis antavad võimalused:	"- " → "+ "				
	1	2	3	4	5
Oma arvamuse avaldamine					
Ideede sissetoomine					
Diskussioonis osalemine					
Väljamõtlemine, leiutamine, kujutlemine, loomine, fantaseerimine					
Oma oskuste demonstreerimine					
Ühine töö, koostöö					
Aktiivne osalemine ühismängudes ja -tantsudes					
Tunnis esitatud erinevate teemade arutlus					
.....					
.....					

e) **Õpilaste käitumine, klassi reaktsioon tunnis**

Õpilaste käitumise avaldumise kriteeriumid	"- " → "+ "				
	1	2	3	4	5
Mõistavad ja saavad hakkama pakutud ülesannetest					

On valmis koostööks					
On vastutustundlikud ülesannete täitmisel					
Omavad vajalikke oskusi ja teadmisi ülesannete täitmiseks					
Koostöös arvestavad teiste kaaslaste arvamustega					
Demonstreerivad oma oskusi ja vilumusi					
Pakuvad ideesid, avaldavad oma arvamust					
On huvitatud klassis toimuvast tegevusest					
Püüavad alustatud tööd lõpule viia					
Pakuvad oma abi					
Püüavad konflikteid küsimusi lahendada rahumeelselt					
Hindavad oma võimalusi demonstreerimise võimalusel					
Suhtuvad heasoovlikult kaaslaste edusse ja ebaõnnestumistesse					

III. MEETODID JA VÕTTED

- a) Milliste muusikaliste tegevuste kaudu avalduvad õpilaste sotsiaalsed oskused kõige sagadamini?

Tunni tegevus	Kasutatav meetod			
	Klassi ja õpetaja töö	Grupitöö	Paaristöö	Iseseisev töö
Laulu õppimine				
Rütmitöö				
Teoreetiliste aluste uurimine				
Mäng muusikainstrumentidel				
Imitatsioon				
Muusikaline pilt				
Kuulatud muusikateose arutelu				
Mängud				
Dramatisatsioon				
Improvisatsioonilised ülesanded				
Diskussioon				
.....				
.....				
.....				

- b) Milliseid sotsiaalsuse avaldumise vorme võib klassis märgata ning tähele panna?

Õpilane	Kasutatav meetod			
	Klassi ja õpetaja töö	grupitöö	Paaristöö	Iseseisev töö
Suhtleb lugupidavalt klassikaaslastega				
On aktiivne ühistevõttes/ühistöös				
On huvitatud klassis toimuvast tegevusest/tööst				

Diskusseerib, kuulates ning arvestades samal ajal kaaslaste arvamustega				
Analüüsib				
Räägib klassikaaslastele oma ideedest, esitab ettepanekuid				
Avab oma võimalusi teistele				
Ei karda avaldada oma arvamust				
Suhtub heasoovlikult kaaslaste edusse				
.....				
.....				

c) Õpetaja poolt kasutatavad tunni komponendid

Tunni tegevus, mis on määratud sotsiaalsete oskuste kujundamiseks ning arendamiseks	"- " → "+ "				
	1	2	3	4	5
Oskus kuulata õpetajat ja klassikaaslast					
Võimalus avaldada oma arvamust ning oskus seda põhjendada õpetaja küsimustele vastates					
Õpetaja püüab võimalust mööda saavutada kompromissi õpilaste arvamuste vahel					
Ühiste tegevuste olemasolu (mängud, ülesanded jm.)					
Õpetaja leiab moodused õppeprotsessi motiveerimiseks tunnis					
Pidev õpetaja ja klassi vaheline koostöö					
.....					
.....					

IV. MÄRKUSED

a) Tunni tugevad küljed

.....

.....

.....

b) Tunni nõrgad küljed

.....

.....

.....

Lisa 2. Intervjuu küsimused.

Hea muusikaõpetaja!

Olen Tartu Ülikooli VKA muusikaosakonna magistrantuuri II kursuse üliõpilane. Oma magistritöös uurin muusikaalase rühmategevuse mõju avaldumist sotsiaalsete oskuste kujundamisel 7.-9. aastaste lastel. Teie siirad ja avameelsed vastused aitavad uurimuse läbiviimisel ja püstitatud eesmärgi saavutamisel.

Irina Maljonkina

KÜSIMUSTIK

- Teie erialane haridustase (Palun tõmmake joon alla sobivale vastusele)

Magister

Kõrgharidus

Kõrgrakenduslik

Kesk-eri

Muu

- Teie pedagoogiline staaž on aastat.

- Missugust õhkkonda püüate luua muusikatunnis? (toetav, pingeline, sõbralik, konkureeriv)

.....

.....

.....

.....

.....

- Kuidas kaasate lapsi ühistegevusse?

.....

.....

.....

.....

.....

- Kuivõrd arusaadavaks teete tunnieesmärgid õpilastele? (ühine eesmärk igal tegevusel)

.....

.....

.....

.....

.....

- Millised sotsiaalsed oskused avaldusid tunni jooksul? (üksteise kuulamisoskus, oskus arvestada teistega, rollimängude oskused – mängujuhi ja reeglitele allumise oskused)

.....

.....

.....

.....

.....

- Milline tegevus soodustab kõige rohkem õpilaste teineteise mõistmist ja tolerantsust tunnis?
Palun põhjendage.

.....

.....

.....

.....

.....

- Millised suhtlemisoskused avalduvad lastel muusikatunnis?

.....

.....

.....

.....

.....

- Millised muusikaalased tegevused toetavad laste sotsiaalseid oskusi kõige rohkem?
(laulmine, muusikaline liikumine ja mängud, muusika kuulamine, pillimäng)

.....

.....

.....

.....

.....

- Millistele õpilaste sotsiaalsete oskuste arengule on vaja rohkem tähelepanu pöörata?
(ausus, kaastunne, sallivus, suhtlemisoskus, koostöövalmidus ja koostööoskus, s jne)

.....

.....

.....

.....

.....

- Kuidas saab veel soodustada laste sotsiaalsete oskuste arengut muusikatunnis?

.....

.....

.....

.....

.....

- Kas ja mille poolest on muusikatund teiste ainete seas eriline laste sotsiaalsete oskuste arengus.

.....

.....

.....

.....

.....

- Mida tahaksite veel lisada?

.....

.....

.....

.....

.....

Tänan Teid!

Irina Maljonkina

kontaktid: irina115@hotmail.ee; 53497052